

Vad är oblomoveri?

Uppsats av N.A. Dobroljubov i tidskriften *Den Samtide* (1859).
Översättning av Erik Jonsson (1999-2003).

Senast ändrad: 15 mars 2003.

N.A. Dobroljubov: »Vad är oblomoveri?« («Что такое обломовщина?»).
Offentliggjord f.f.g. i tidskriften »Den samtide« («Современник») nr. 5/1859.
Ryska textens sidnummer i boken DOBROLJUBOV: «Литературная критика» (Moskva 1979) är på PDF-filens av detta dokument för utskrift beredda sidor
anbragta i marginalen vid rader, där boken har motsv. sidbrytningar.

Denna översättning Copyright © 2002-2003 Erik Jonsson

Upphovsrätten för citerade verk tillhör deras respektive upphovsmän.
Noterna är översättarens, där inget annat anges.

Erik Jonsson <generaldepoten@rambler.ru>

Erik Jonsson <generaldepoten@rambler.ru>

Erik Jonsson <generaldepotn@rambler.ru>

Detta dokument kan f.n. hämtas ifrån något av följande ställen:

<http://www.geocities.ws/generaldepoten/sto/index.html>
<http://generaldepoten.bravepages.com/sto>
<http://www.geocities.ws/generaldepoten/sto>
<http://generaldepoten.bravepages.com/sto/index.html>
<http://www.geocities.com/Area51/Hollow/7390/sto/index.html>

Ryska originaltexten finns här:

<http://www.geocities.ws/generaldepoten/sto/oblomovstjina.html>

Andra dokument, som är intressanta i samband med detta:

<http://www.geocities.ws/generaldepoten/onegin/index.html>
<http://www.geocities.ws/generaldepoten/realupphtml.html>
<http://www.geocities.ws/generaldepoten/rudin/index.html>
<http://www.geocities.ws/generaldepoten/thm/index.html>
<http://www.geocities.ws/generaldepoten/oblomov/index.html>
<http://www.geocities.ws/generaldepoten/hsmg/index.html>

Vad är oblomoveri?

s. 3 ↓

(»*Oblomov*«, roman av I.A. GONTJAROV.
»*Fädernesländska annaler*«, nr. I-IV 1859.)

Var finnes väl den, som på ett för en rysk själ begripligt mål skulle kunna sporra oss med det kraftiga ordet »framåt«? Århundraden följer på århundraden, där slumrar stugusittare, trögdjur och träbeläten utan att kunna väckas, och det är sällsynt, att här i Ryssland födes en man, som förstår att framsäga det, detta sporrande ord. . .

N. GOGOL¹

I tio år har vår läsande allmänhet väntat på hr. Gontjarovs roman. Långt innan den utkom i trycket lät den tala om sig såsom ett ovanligt verk. Det var med de allra största förväntningar, man grep sig an läsandet av densamma. Ändå var det många, som fann romanens första del, vilken författades redan år 1849 och är främmande för det närvarande ögonblickets gängse intressen, tråkig. Vid samma

¹Ur N. GOGOL: *Döda själar*, andra delen, första kapitlet. Vår egen övers. efter DOBROLJUBOV: *Литературная критика* s. 3, Moskva 1979. I Sören Rydströms översättning av *Döda själar* (1980) lyder motsvarande text sålunda (s. 292):

Var fanns nu den som kunde tillropa honom detta väckande och uppmuntrande »framåt« som ryssen är i behov av vilken samhällsställning han än har, vilket stånd han än tillhör och vilken titel han än bär?

Ja, var finns väl den som kan utropa det förlösande ordet på den ryska själens eget modersmål? Var finns han som känner hela djupet av vår natur, våra krafter och egenskaper och som i ett enda trollslag skulle kunna inrikta oss på ädla strävanden? Hur mycken kärlek skulle inte den mannen få röna av den tacksamme ryssen och hur många glädjetårar skulle man inte fälla över honom. Men det ena seklet går efter det andra och vår omogna ungdom framlever sitt liv i skamlös lättja, meningslös sysselsättning — och alltjämt låter den mannen vänta på sig, han som förmår uttala det förlösande ordet!

tid utkom »Ett adelsbo«,² och alla tjusades av dess författares poetiska, i högsta grad sympatiska talang. »Oblomov« ställdes för många till sidan; många kände rentav matthet inför den osedvanligt finkorniga och djupa psykiska analys, som genomtränger hela hr. Gontjarovs roman. Den allmänhet, som främst uppskattar den yttre verksamheten i en handlingstråd, fann romanens första del tröttsam därför, att dess hjälte ända till slutet endast håller på med att ligga på samma divan, vilken han ligger på redan vid första kapitlets början. De läsare, som tycker om en tydlig tendens, var missnöjda med det, att vårt officiella samhällsliv inte alls berördes i denna roman. Kort sagt — romanens första del gjorde ett ofördelaktigt intryck på många läsare. s. 4 ↓

Det hade inte varit någon gåta, om inte heller romanen i sin helhet nått framgång, åtminstone inte bland vår allmänhet, som är så van vid att betrakta den poetiska litteraturen såsom en förströelse och bedöma konstnärliga verk utifrån första intrycket. Men denna gång kom den konstnärliga sanningen snart till sin rätt. De följande delarna av romanen utplånade det första ofördelaktiga intrycket hos alla dem, som fått ett sådant, och Gontjarovs begåvning har genom sitt oemotståndliga inflytande betvingat till och med sådant folk, som allra minst sympatiserat med honom. Såvitt vi kan se, ligger hemligheten med denna framgång lika mycket i författarens konstnärliga begåvnings omedelbara kraft som i romaninnehållets osedvanliga rikedom.

Det må synas märkligt, att vi finner en särskild innehållsrikedom i en roman, vilken till följd av hjältens skaplykke nästan inte innehåller någon handling alls. Men vi hoppas kunna förklara vår tanke i fortsättningen av denna uppsats, vars huvudsakliga målsättning består i att formulera några anmärkningar och slutsatser, som Gontjarovs roman enligt vår uppfattning oundvikligen leder fram till.

»Oblomov« skall otvivelaktligen framkalla en mängd kritik. Däribland skall sannolikt även återfinnas en korrekturbetonad kritik, som letar upp några stavfel och språkliga försyndelser, en patetisk³ kritik med många utrop om scenernas och gestalternas tjuskraft, samt slutligen en apotekaraktigt estetisk kritik med en sträng granskning av huruvida handlingens personer enligt det estetiska receptet utrustats med en passande myckenhet av de ena eller andra egenskaperna, och huruvida dessa personer alltid använder sina egenskaper så, som det föreskrives i receptet. Vi har inte den allra minsta lust att inlåta oss på dryftande av sådana detaljer, och det bereder sannolikt inte heller läsarna någon synnerlig bedrövelse, om vi inte bekymrar oss så mycket om betraktelser däröver, huruvida en viss fras fullkomligt motsvarar hjältens karaktär och belägenhet, eller huruvida man borde

²»Дворянское гнездо«, roman av Ivan TURGENJEV. Utgiven på svenska i översättning av signaturen »-K-« (Herman Napoleon Almqvist) såsom »Adelsfolk« på P.A. Norstedt & söners förlag, Stockholm 1886. En översättning av Agnes Langenskjöld med titeln »Ett adelsbo« är utgiven av Svenska Andelsförlaget, Stockholm och tryckt på Holger Schildts tryckeri, Helsingfors 1923.

³Patetisk innebär förstås *lidelsefull och högtravande*, icke »ynklig« eller liknande.

stuva om några ord o.s.v. Därför håller vi det inte för det minsta klandervärt att ägna sig mer åt allmänna betraktelser över innehållet i Gontjarovs roman och dess betydelse, även om *sanna kritiker* självfallet återigen skall förebrå oss, att vår uppsats inte är skriven om Oblomov utan blott *med anledning av Oblomov*.

Vi anser, att kritiken i förhållandet till Gontjarov mer än i förhållande till vilken som helst annan författare måste framlägga de allmänna slutsatserna ur hans verk. Det finns författare, som själva utför detta arbete och för läsaren förklarar sitt verks grundläggande mål och tankar. Andra åter uttalar inte bestämt sina åsikter men för hela berättelsen framåt på ett sådant sätt, att den framstår såsom ett klart och regelrätt förkroppsligande av sin tanke. Hos sådana författare går varen-daste en sida ut på att upplysa läsaren, och det fordras ett mycket klenst förstånd, för att man inte skall begripa. . . Därför blir frukten av läsningen ett större eller mindre (avhängigt författarens begåvning) *bifall till den idé*, som ligger till grund för verket. Det övriga förflyktigas inom två timmar efter det, att boken är utläst. Med Gontjarov är det inte alls på det viset. Han leder er inte — och vill tydligen inte leda er — fram till några som helst slutsatser. Livet, sådant han avbildar det, tjänar honom inte till redskap för en filosofisk abstraktion, utan det är helt enkelt ett självändamål. Läsaren och de slutsatser, ni kan dra ur romanen, bryr inte han sig om: det är ju er sak. Om ni misstar er, så skyll då på er egen närsynthet, inte på författaren. Han ställer fram en levande tavla framför er och borgar endast för dess överensstämmelse med verkligheten; men sedan är det er sak att bedöma de avbildade föremålets förtjänstfullhet; den bedömningen är han fullkomligt likgiltig inför. Hos honom finner man inte heller den känslans innerlighet, som skänker vissa andra talanger så mycket kraft och behag. Turgenjev berättar t.ex. om sina hjältar såsom om folk, vilka står honom nära; han rycker de starkaste känslor ur deras bröst och med ömt deltagande, med lidelsefull ångest iakttar han dem, lider och gläds själv tillsammans med de personer, han skapat, hänföres själv av de poetiska miljöer, han är så förtjust i att omge dem med. . . Hans hänförelse är smittosam: oemotståndligen förvärvar den läsarens sympati; ifrån första sidan knyter den ihop berättelsen med dess tanke och känsla, tvingar även läsaren att leva med i och känna med i de situationer, de turgenjevskas gestalterna befinner sig i. Så förflyter en lång tid, och läsaren kan glömma berättelsens gång, tappa bort sambandet mellan tilldragelserna, låta de olika personernas och situationernas karakteristik falla ur minnet, kanske slutligen också helt glömma allt det lästa; men likväl skall den levande, angenäma förnimmelse, han erfarit vid läsningen av berättelsen, kvardröja i kärt förvar i minnet. Hos Gontjarov finns ingenting liknande. Hans begåvning har inte mycket att ge av intryck. Han sjunger inga lyriska visor inför anblicken av en ros eller näktergal; han skall lägga märke till dem, han skall stanna upp, han skall länge betrakta dem och lyssna, tänka efter. . . Hurdan den process är beskaffad, vilken i en sådan stund äger rum i hans själ, det förmår vi inte riktigt begripa. . . Men så börjar han rita upp någonting. . . Ni kastar en s. 5 ↓

s. 6 ↓

kallsinnig blick på de ännu oskarpa strecken. . . Där blir de klarare, klarare, skönare. . . och plötsligt, obekant genom vilket underverk, framträder ur dessa streck inför era ögon såväl rosen som näktergalen i allt sitt behag och all sin trollkraft. Där målas inte bara upp en bild för er, ni får känna rosens väldoft, höra näktergalens läten. . . Sjung en lyrisk visa, ifall rosen och näktergalen förmår väcka era känslor; konstnären har tecknat dem och nöjd med sitt verk träder han till sidan: han har inte mer att tillägga. . . »Och det vore onödigt att tillägga något,« tänker han, »om avbildningen i sig själv inte talar till ert hjärta, vad skulle då några ord kunna säga er? . . . «

I denna förmåga att gripa en fullständig bild av föremålet, ge den en tydlig prägel, mejsla ut den, ligger den starkaste sidan av Gontjarovs begåvning. Däri överträffar han alla samtida ryska författare. Därigenom förklaras lätt hans talangs alla övriga egenskaper. Han har en märkvärdig förmåga att i vilket som helst givet ögonblick i flykten hejda en uppenbarelse av livet med all dess fullhet och friskhet och hålla den kvar framför sig, tills den är helt och hållet i konstnärens våld. Livets ljusa stråle faller på oss alla, men bort ifrån oss försvinner den strax, sedan den nått och jämnt vidrört vårt medvetande. Efter den kommer där andra strålar ifrån andra föremål, och åter försvinner de lika snabbt, nästan utan att efterlämna några spår. Så förflyter hela livet, glidande fram över ytan på vårt medvetande. Men inte för konstnären; han kan i vart föremål fånga något, som är närbesläktat med hans själ och hjärta, han kan hejda sig i det ögonblick, som har slagit honom med någon säregenhet. Med avseende på den poetiska talangens beskaffenhet och dess grad av förfining kan den sfär, konstnären har tillträde till, göras trängre eller vidgas, intrycket kan bli livligare eller djupare; dess uttryckssätt kan bli lidelsefullare eller stillsammare. Inte sällan är det en enda egenskap hos föremålen, vilken tilldrar sig konstnärens intresse, och denna egenskap vinnlägger han sig om att frammana och upptäcka överallt, han uppställer såsom sin huvuduppgift att framställa den i ett så fullt och levande uttryck som möjligt, på den är det företrädesvis, han slösar sin konstnärliga skaparkraft. Sålunda finns konstnärer, vilka blandar ihop sin s. 7 ↓
själs inre värld med de yttre företeelsernas värld, vilka ser hela livet och naturen genom ett prisma, vilket behärskas av deras egen sinnesstämning. Hos en del underordnar sig allting en känsla för plastisk skönhet, hos andra tecknas företrädesvis ömma och sympatiska drag, hos somliga återspeglas humana och sociala strömningar i varje gestalt, i varje beskrivning o.s.v. Inte en enda av dessa sidor är särskilt framträdande hos Gontjarov. Hans natur är en annan: den poetiska världsåskådningens stillhet och fullhet. Han blir endera inte alls hänförd eller också blir han lika hänförd inför allting. Han ser ingenting särskilt i en viss sida av ett föremål, ett visst led i en tilldragelse, men så vrider han och vänder föremålet på alla sidor, inväntar fullbordandet av varje led i en scen, och då står dessa redan inför en konstnärlig bearbetning. Följden är, förstås, hos konstnären ett avspändare och opartiskare förhållande till de avbildade föremålen, en större noggrannhet

i tecknandet av t.o.m. obetydliga detaljer och ett jämnt mått av uppmärksamhet i förhållande till berättelsens alla enskildheter.

Därför är det, som en del finner Gontjarovs roman långdragen. Den är, om ni så vill, verkligen långdragen. I första delen ligger Oblomov på soffan; i andra delen åker han till Iljinskijs och förälskar sig i Olga, liksom hon i honom; i den tredje inser hon, att hon misstagit sig ifråga om Oblomov, och de skiljes åt; i fjärde delen gifter hon sig med hans vän Stolz, medan han gifter sig med värdinnan i det hus, varest han har inkvarterat sig. Detta är det hela. Inga som helst yttre tilldragelser, inga som helst hinder (förutom möjligen det, att bron över Neva demonteras, vilket avskär förbindelsen emellan Olga och Oblomov), inga som helst yttre omständigheter blandar sig i romanen. Oblomovs lättja och apati är de enda drivfjädrarna i hela hans historia. Tänka sig, att detta skulle kunna tänjas ut till fyra delar! Hade detta tema hamnat hos någon annan författare, skulle ett annat öde ha kommit det till del: han hade skrivit ett femtiotal sidor, lättsamma, underhållande, han hade snickrat till en nätt liten fars, man hade skrattat åt hans latmask, tjusats av Olga och Stolz, men det hade också varit allt. Berättelsen hade inte alls blivit tråkig, om än den inte skulle ha haft något särskilt konstnärligt värde. Gontjarov skred till verket på annat sätt. Han ville inte lämna den företeelse i fred, varuppå han en gång kastat sin blick, utan att slutgiltigt utforska den, utan att finna dess ursprung, utan att förstå dess samband med alla omgivande företeelser. Han ville nå fram till att upphöja den gestalt, som händelsevis skymtat till inför honom, till typ, förse den med stamtavla och beständig betydelse. Därför var för honom ingenting, som rörde Oblomov, obetydligt eller tomt och meningslöst. Allt grep han sig an med kärlek, allt tecknade han utförligt och noggrant. Inte bara de rum, Oblomov bebodde, utan även det hus, han blott drömde om att bo i; inte bara hans morgonrock, utan även hans tjänare Zachars gråa bonjour och raggiga kindskägg; inte bara Oblomovs brevskrivande utan även beskaffenheten på papperet och bläcket i rättarens brev till honom — alltsammans framställt och avbildat med fullkomlig noggrannhet och konturskärpa. Författaren kan inte ens förbigå en baron von Langwagen, vilken inte har någon som helst roll att spela i romanen; om baronen skriver han likväl en alldeles utmärkt sida full och hade kanske skrivit två eller fyra, om han inte redan fått ihop en uttömmande beskrivning på en enda. Detta inverkar, om ni så vill, menligt på handlingens snabbhet och tröttar den likgiltige läsare, vilken kräver, att man oupphörligen skall hänföra honom med starka känslor. Men icke desto mindre utgör detta en kostbar egenskap i Gontjarovs talang och den bidrar i utomordentligt hög grad till hans skildringars konstnärlighet. När man börjar läsa honom, finner man, att många ting liksom inte rättfärdigas av någon sträng oundgänglighet, liksom vore de inte prövade mot konstens eviga anspråk. Men snart börjar man bli hemtam i den värld, han skildrar, ofrivilligt erkänner man äktheten och naturtroheten i alla hans scener; man sätter in sig själv i de handlande personernas situation och liksom känner, att man i deras ställe och

deras belägenhet inte skulle kunna bete sig annorlunda, liksom borde man heller inte handla annorlunda än de. De fina detaljer, författaren ideligen inför samt tecknar med kärlek och osedvanlig mästerlighet, framkallar slutligen något slags hänryckning. Ni förflyttas helt och hållet till denna värld, som författaren leder in er i: ni finner där någonting välbekant, inför er avtäckes inte bara den yttre formen utan även det allra innersta, själva själen hos var person, vart föremål. Sedan ni läst ut hela romanen, känner ni, att er tankesfär tillförts något nytt, att ert hjärtas djup fyllts på med nya bilder och nya typer. De förföljer er länge, ni vill begrunda dem, ni vill reda ut deras betydelse och deras förhållande till ert eget liv, er egen karaktär, era egna böjelser. Var blir er tröghet och slapphet av; tankens djärvhet och friskhet vaknar till liv inom er. Ni är beredd att på nytt genomläsa många sidor, begrunda dem, dryfta dem. Så är det åtminstone, Oblomov har inverkat på oss: »Oblomovs dröm« och några särskilda scener har vi läst igenom flera gånger; hela romanen har vi läst två gånger nästan i ett sträck och andra gången tyckte vi knappast mindre om den än den första. En sådan hänförande inverkan har dessa detaljer, varmed författaren kantar handlingens gång och vilka enligt somligas mening gör romanen *långdragen!* s. 9 ↓

Sålunda framträder Gontjarov inför oss framför allt såsom en konstnär, vilken förmår framställa livets företeelsers fullhet. För honom är det både ett kall och en vederkvickelse att avbilda dem; hans objektiva skaparkraft grumlas inte av några som helst teoretiska fördomar eller i förväg givna idéer, den underordnar sig inga som helst exklusiva sympatier. Den är lugn, nykter och lidelsefri. Männe detta utgör den konstnärliga verksamhetens högsta ideal, eller är kanhända detta rentav en brist, som blottar en svaghet i konstnärens känslighet? Ett bestämt svar är svårt att ge och vore i vilket fall som helst orättvist utan avgränsningar och inskränkningar. Många tycker inte om, när poeten förhåller sig avspänt gentemot verkligheten, och de är strax beredda att uttala en skarp förkastelse över det osympatiska i en sådan talang. Vi förstår det naturliga i en sådan dom och är kanske inte själva främmade för en önskan, att författaren måtte reta våra förnimmelser litet mer och starkare tjusa oss. Men vi inser, att där i denna önskan vilar något oblomovskt, som härrör ur en böjelse att ständigt vilja ha en handledare t.o.m. ifråga om känslor. Att tillskriva författaren ett ringa mått av känslighet blott därför, att intrycken inte framkallar lyrisk hänförelse hos honom utan stillsamt gömmer sig i hans hjärtas djup, det är orättvist. Tvärtemot: ju hastigare och häftigare ett intryck uttalas, desto förr visar det sig vara ytligt och flyktigt. Exempel på detta ser vi i myckenhet och ideligen hos sådant folk, som begåvats med ett ousinligt förråd av patos i ordsvall och minspel. Om en människa kan underhålla och nära en bild av ett föremål i sitt hjärta samt sedan framställa den klart och fullt, då betyder det, att i henne förenas känslodjup med en fin förnimmelseförmåga. Hon talar först då, när tiden är inne, men ingenting här i världen går henne förbi. Allt, som rör sig och

lever omkring henne, allt, varav naturen och det mänskliga samhället är rikt, hos henne är allt detta något, som. . .

på ett eller annat underbart vis
lever i hjärtats djup⁴

I henne avspeglas såsom i en trolldörr alla livets företeelser, och de kan i s. 10 ↓
ett givet ögonblick, när hon vill, stanna upp och stelna till såsom gjutna i fasta, orörliga former. Hon kan, tycks det, hejda själva livet, för alltid fjättra och ställa framför oss dess allra mest svärfångade ögonblick, så att vi därefter alltid skall kunna betrakta det till vår uppbyggelse eller vederkvickelse.

En sådan kraft i sin högsta utvecklingsgrad förtjänar självfallet allt, som vi kallar tilltalande, behagfullt, friskt eller energiskt i en talang. Men även denna kraft har sin skala och därtill kan den inriktas på föremål av skilda slag, vilket också är mycket viktigt. Här skiljer vi oss ifrån anhängarna av den så kallade *konsten för konstens egen skull*, vilka påstår, att en utmärkt avbildning av ett litet blad på ett träd är lika viktig som exempelvis en utmärkt skildring av en människas karaktär. Detta är kanske subjektivt sett rättvist: egentligen kan begåvningen vara likvärdig hos två konstnärer, medan endast deras verksamhetssfärer skiljer sig åt. Men vi går aldrig med på, att en poet, som slösar sin talang på föredömliga beskrivningar av löv och bäckar, skulle kunna ha lika stor betydelse som den, vilken med lika stor kraft förmår återgiva exempelvis samhällslivets företeelser. Vi menar, att för kritiken, för litteraturen och för samhället självt är frågan om, vad konstnärens begåvning brukas till och vilka uttryck den tar sig, vida betydelsefullare än vilket omfång och vilka egenskaper, den har i sig själv, i abstraktion, i räckvidd.

Hur har då Gontjarovs begåvning kommit till uttryck, vad har den brukats till? För att besvara denna fråga, måste vi göra en bedömning av romanens innehåll.

Till synes är det ingen vidsträckt sfär, Gontjarov har valt för sina skildringar. Historien om, hur den godmodige latmasken Oblomov ligger och sover samt hur varken vänskap eller kärlek kan väcka och upphöja honom — det må gudarna veta, vad det är för viktigt med den historien. Men däri har avbildats det ryska livet, däri framstår inför oss en levande, samtida rysk typ, klart och tydligt såsom präglad, i skoningslös stränghet och korrekthet; därmed är ett nytt ord yttrat i vår samhällsutveckling, klart uttalat och med fasthet, oförväget och utan barnsliga förhoppningar men i fullt medvetande om sanningen. Detta ord är — *oblomoveri*; det ger oss nyckeln till gåtan bakom många företeelser i det ryska livet och den förlämnar Gontjarovs roman en vida större samhällelig betydelse än alla våra avslöjande s. 11 ↓

⁴Ur dikten «Исповед» («Bikt» eller »Bekännelse») av N.P. OGARJEV; vår översättning efter citatet i DOBROLJUBOV: *Литературная критика*, s. 9:

Как-то чудно
Живет в душевной глубине.

och anklagande berättelser äger. I Oblomovs typ och i hela detta oblomoveri ser vi någonting mer än helt enkelt en lyckad skapelse av en stor begåvning; vi finner däri en produkt av det ryska livet, ett tidens tecken.

Oblomov är förvisso inte någon helt ny gestalt i vår litteratur; men tidigare har den inte framställts för oss så enkelt och naturligt som i Gontjarovs roman. Låt oss säga, för att inte gå för långt tillbaka i forntiden, att oblomovtypens väsentliga drag, dem finner vi redan hos Onegin, och därtill möter vi många gånger upprepaden av dem i våra bästa litterära verk. Saken är den, att vi här har en folkligt rotad kärntyp, som ingen av våra seriösa konstnärer kunnat frigöra sig ifrån. Men under tidens lopp har denna typ uppträtt under växlande former i överensstämmelse med samhällets medvetna utveckling, så att den har ställts i ett annat förhållande till livet och erhållit en ny betydelse. Att lägga märke till dessa nya faser i dess tillvaro och bedöma dess väsens nya innebörd, det har alltid uppställt sig såsom en jättelik uppgift, och den begåvning, vilken förstått att göra detta, har var gång tagit ett väsentligt steg framåt i vår litteraturs historia. Det var också ett sådant steg, Gontjarov tog med sin »Oblomov«. Låt oss betrakta oblomovtypens huvuddrag och sedan försöka dra en liten parallell mellan den och några typer av samma slag, vilka uppenbarat sig i vår litteratur vid olika tidpunkter.

Vari består den oblomovska karaktärens huvuddrag? I den fullkomliga tröghet, vilken härrör ur hans apati gentemot allt, som försiggår här i världen. Apatins ursprung ligger dels i hans yttre belägenhet, dels i hans andliga och sedliga utvecklings inriktning. Vad hans yttre belägenhet beträffar, så är han en herreman:⁵ »ty han hade sin Sahar och trehundra till«⁶ för att tala med författarens ord. Det huvudsakliga i sin situation förklarar Ilja Iljitj för Zachar på detta sätt:

»Arbetar jag? Äter jag inte tillräckligt? Ser jag mager och utsvulten ut? Fattas mig något? Jag skulle tro, att jag har någon, som gör allt för mig! Jag har ännu aldrig dragit på mig strumporna själv, Gud vare lov! Har jag något att oroa mig över? Och åt vem säger jag allt detta? Har du inte tjänat mig, alltsedan jag var barn? Du vet allt detta, du har sett, hur jag har blivit uppfostrad, du har sett, att jag aldrig vetat av hunger eller köld, att jag aldrig har förtjänat mitt bröd själv och aldrig nedlåtit mig till något simpelt arbete.«⁷

Och Oblomov har alldeles rätt. Historien om hans uppfostran kan endast tjäna s. 12 ↓
till att understryka hans ord. Sedan späda år vänjer han sig vid att vara en lätting

⁵Citaten ur GONTJAROV'S *Oblomov* är här hämtade ur Hjalmar Dahls översättning; dels ur utgåvan på Natur och Kultur 1958, dels ur Lars Erik Blomqvists revision av samma text i utgåvan på Wahlström&Widstrand/Progress 1980.

⁶Efter fjärde delen, kapitel I i Hjalmar Dahls översättning (Natur och Kultur, Stockholm 1958, s. 370). I fjärde delen, kapitel I Lars Erik Blomqvists revision av Hjalmar Dahls översättning

därigenom, att någon alltid är tillstädes, som kan räcka honom det, han vill ha, eller verkställa det, han vill ha utfört; det är till och med inte sällan emot sin vilja han slår dank och för ett sybaritiskt liv. Nå, var så goda och tala om, vad ni skulle vilja vänta er av en människa, som har vuxit upp under dylika villkor:

Så snart han vaknar om morgonen, står Saharka — hans sedan så berömda kammartjänare Sahar Trofimitj — vid sängen och drar på honom strumporna och stövlarna. Och den fjortonårige unge herrn ligger där och sträcker ut först ena benet och så det andra, och om det är något, som ej är honom till lags, ger han Sahar en skicklig spark i näsan. Och faller det Sahar in att bli missnöjd över behandlingen och klaga på honom för nådig herrn, så kan det hända, att Sahar får en örfil av gubben. Ja, så kammar och tvättar Sahar unge Ilja Iljitj och klär på honom det ena plagget efter det andra så varsamt och försiktigt.

Är det något Iljusja önskar, behöver han blott blinka för att tre, fyra tjänare skall komma instörtande. Stundom faller det den livlige gossen in att göra något själv, men då är det far och mor och tre tanter, som ropar i munnen på varandra:

»Vart skall du gå? Iljusja? Var är Vanjka? Var är Saharka? Hallå där! Vaska! Vanjka! Fördömda fähundar!...«

Och så lyckas det aldrig Iljusja att få göra något själv.

Han fann för övrigt sedermera, att det var bra mycket skönare så, och lärde sig själv att ropa på Vanjka och Vaska.

Stundom kunde han också bli utled på föräldrarnas ömma omsorger. Föll det honom in att springa ut på gården eller kliva upp för en trappa eller gå ut i farstun en kall vinterdag — vips var det tio röster, som skrek sig hesa bakom honom:

»Herregud, han faller! Han förkyler sig! Gå inte dit! Du faller ner!« hette det.

Och Iljusja satt snällt inne, omhuldad som en exotisk planta i drivhuset, och växte upp lika långsamt och trögt som den. De spirande krafterna fick ingen luft att utveckla sig i och vissnade bort.⁸

(Wahlström&Widstrand/Progress, Stockholm/Moskva 1980, s. 423) står: »ty han hade sin Sachar och trehundra till«

⁷Efter första delen, kapitel VIII i Hjalmar Dahls översättning (Natur och Kultur, Stockholm 1958, s. 99–100). Samma ordalydelse på motsvarande ställe i Lars Erik Blomqvists revision av Hjalmar Dahls översättning (Wahlström&Widstrand/Progress, Stockholm/Moskva 1980, s. 101).

⁸Efter första delen, kapitel IX i Hjalmar Dahls översättning (Natur och Kultur, Stockholm 1958, s. 143–144). Samma ordalydelse (men Zachars namn skrivet »Sachar« i stället för »Sa-

En sådan uppfostran utgör inte alls något undantag, något främmat i vår bildade överklass. Det är självfallet inte överallt, som Zacharka drar strumporna på unge herrn o.s.v. Men man bör inte glömma, att en sådan förmån då kommer Zachar till del såsom särskild ynnest eller till följd av högre pedagogiska överväganden och inte alls överensstämmer med hushållsgöromålens sedvanliga gång. Unge herrn kan då visst även själv klä sig; men han vet, att för honom är detta i så fall något slags trevlig förströelse, en nyck; egentligen behöver han inte alls göra s. 13 ↓ detta själv. Han har ju över huvud taget inget behov av att göra något som helst själv. Vad skall han anstränga sig för? Finns där då ingen, som kan räcka honom allt, han behöver, och utföra allt, han behöver ha gjort? . . . Det är därför, han inte behöver trötta ut sig med arbete, så att heller ingen har förklarat för honom arbetsmödans oundgänglighet och helighet; sedan späda år ser han hemma, hur allt hushållsarbete fullgöres av lakejer och tjänsteflickor, medan far och mor endast leder arbetet och skäller på tjänstefolket om, hur illa befallningarna blir utförda. Se där är redan hans första begrepp färdigbildat: det är mer heder värt att sitta med armarna i kors än att ha brått om med något arbete. . . I denna riktning rör sig även all vidare utveckling.

Man förstår, vilken inverkan en sådan situation för ett barn har på hela dess sedliga och andliga uppfostran. Det är oundvikligt, att de inre krafterna »vissnar och tynar bort«. Om än gossen prövar dem ibland, så är det då i samband med egensinniga nycker och övermodiga krav på andras verkställande av hans befallningar. Men det är känt, att nyckernas tillfredsställande leder till karaktärslöshet, och att övermod är oförenligt med förmåga att på allvar hävda sin värdighet. Van som han är vid att framställa orimliga krav, förlorar gossen snart begreppen om, i vad mån hans önsknings uppfyllanden är möjliga och praktiskt genomförbara; han berövas varje förmåga att föreställa sig medlen för målen och därför blir han villrådig inför första hinder, vars undanröjande avkräver honom egna ansträngningar. När han växer upp, blir han en Oblomov med större eller mindre andel av dennes apati och karaktärslöshet under en mer eller mindre konstfärdig mask men alltid med en oföränderlig egenskap: motviljan emot självständig och allvarligt menad verksamhet.

Även Oblomovarnas andliga utveckling har här stor inverkan, så att den också, förstås, får sin inriktning genom deras yttre situation. Liksom de från första början betraktar livet bakvänt, så kan de ända till sina dagars slut inte nå fram till något förnuftigt begrepp om sitt eget förhållande till världen och till folk omkring dem. Senare blir de omskakade av mycket och de kommer även att begripa en del, men det sedan barndomen inpräglade synsättet håller sig i alla fall kvar någonstans i ett hörn och kikar beständigt ut därifrån, så att det hindrar alla nya begrepp och inte

har») på motsvarande ställe i Lars Erik Blomqvist revision av Hjalmar Dahls översättning (Wahlström&Widstrand/Progress, Stockholm/Moskva 1980, s. 150-151) .

låter dem lägga sig i hjärtats djup... I huvudet försiggår något slags kaos: ibland får karln för sig att göra något; men då vet han ju inte, hur han skall gå till väga, varthän han skall vända sig... Det är inte så underligt; ty en normal människa vill alltid blott det, som hon förmår utföra; i gengäld försöker hon omedelbart utföra allt, som hon får lust till... Men Oblomov... han är inte van vid att göra något som helst; följaktligen förmår han inte så väl bedöma, vad han är i stånd att göra eller ej; följaktligen kan han inte på allvar, *verksamt* få lust till något som helst... Hans önsknings uppenbarar sig alltid i formen: »men det vore bra, om detta gjordes«; men hur det skulle kunna göras — det vet han inte. Därför älskar han att dagdrömma och är förskräckligt rädd för det ögonblick, då dagdrömmarna kommer i beröring med verkligheten. Då anstränger han sig att övervältra saken på någon annan, eller, om ingen annan är tillstädes, på *kanske*...⁹ s. 14 ↓

Alla dessa drag är förträffligt iakttagna samt med osedvanlig kraft och äkthet koncentrerade i Ilja Iljitj Oblomovs person. Man bör inte föreställa sig, att Ilja Iljitj skulle tillhöra något särskilt slags art, för vilken orörligheten utgör det väsentliga grunddraget. Det vore orättvist att tro, att han av naturen skulle vara berövad förmågan till frivillig rörelse. Inte alls — av naturen är han en människa som alla andra. I barndomen fick han ofta lust att springa omkring litet och kasta snöboll med de andra små barnen, själv hämta ett eller annat, springa bort till klyftan, ta sig över diket, gärdet och hålan i den närbelägna björkdungen. Genom att begagna sig av den på Oblomovka allmänna timmen för eftermiddagssömn brukade han kunna ta sig sådana friheter: »... är i ett nu uppe på galleriet«¹⁰ — dit han inte får gå, eftersom det kan störta samman vilken minut som helst — »och springer runt hela huset på de murkna knakande brädorna, kliver upp i duvslaget ett tag, och så bär det av ned i trädgårdens mest fördolda gömslen. Där stannar han och hör tordyvelns surr och följer dess flykt långt, långt bort.«¹¹ Eller också: »Så tar han sig bort till diket, han gräver och rotar, får fram något slags rötter, skrapar dem rena och äter av hjärtans lust — mycket gladare åt rötterna än åt äpplena och sylten som mamma bjuder på.«¹² Allt detta hade kunnat bilda anlagen för en karaktär, som är försynt och lugn, men inte för en, som är så orimligt lat. För övrigt

⁹I ryska texten står »на авось«, vilket ordagrant betyder »på kanske« men även motsvarar uttrycket »på måfå«.

¹⁰Efter första delen, kapitel IX i Hjalmar Dahls översättning (Natur och Kultur, Stockholm 1958, s. 119–120). Samma ordalydelse på motsvarande ställe i Lars Erik Blomqvists revision av Hjalmar Dahls översättning (Wahlström&Widstrand/Progress, Stockholm/Moskva 1980, s. 122).

¹¹Efter första delen, kapitel VIII i Hjalmar Dahls översättning (Natur och Kultur, Stockholm 1958, s. 120). Samma ordalydelse på motsvarande ställe i Lars Erik Blomqvists revision av Hjalmar Dahls översättning (Wahlström&Widstrand/Progress, Stockholm/Moskva 1980, s. 122)

¹²Detta stycke i första delen, kapitel VIII, saknas i utgåvan på Natur och Kultur (Stockholm 1958). Här citerat efter utgåvan på Wahlström&Widstrand/Progress (Stockholm/Moskva 1980) Kan manne detta vara ett tillägg av Lars Erik Blomqvist, som har reviderat Hjalmar Dahls översättning för utgåvan 1980?

är försynthet, som övergår i blyghet, liksom övervältrandet på andras ryggar inte alls några medfödda egenskaper hos människan utan helt och hållet förvärvade, alldeles såsom oförskämdhet och övermod. Mellan bägge dessa egenskaper är avståndet inte alls så stort, som man vanligen tror. Ingen kan så utmärkt väl sätta näsan i vädret, som en lakej; inga för sig så grovt gentemot underlydande, som de, vilka i sin tur fjäskar för cheferna. Ilja Iljitj var i all sin försynthet inte rädd för att sparka Zachar mitt i nyllet, när denne satte på honom skorna; om han under sin levnad inte gör så mot andra, så är det endast därför, att han hoppas möta endast sådan motriktad verkan, som det går att övervinna. Han är tvungen att begränsa sin verkningskrets till sina trehundra livegna av Zachars slag. Om än dessa Zachar hade varit hundra eller tusen gånger fler — så hade han ändå inte mött någon motverkan, vilken kunnat lära honom att någorlunda dristigt slå på truten var och en, som han råkade komma i motsättning till. Ett sådant uppförande hade inte alls varit ett tecken hos honom på något slags medfödd vildhet; såväl för honom själv som för hans omgivning hade det förefallit högst naturligt och oundgängligt. . . ingen hade fått för sig, att man kan och måste föra sig annorlunda. Men — till sin olycka eller lycka — föddes Ilja Iljitj såsom medelstor godsägare, erhöll en inkomst på inte mer än tiotusen bankorubel och till följd därav var det endast i sina dagdrömmar, han kunde förfoga över världens öden. Däremot älskade han att i sina dagdrömmar hänge sig åt krigiska och heroiska strävanden. »Han älskade också att föreställa sig som en oövervinnelig fältherre, inför vilken Napoleon själv var ett barn. Han kunde fantisera fram ett krig, han kunde låta Afrikas folk falla in i Europa, eller kalla upp den kristna världen till nya korståg, och han utkämpade segerrika drabbningar, han avgjorde folkens öden, han jämnade städer med jorden, han hade en ädelmodigt skonsam och rättvist straffande hand.«¹³ Eller också föreställer han sig, att han är en stor tänkare eller vetenskapsman, att folkmassor följer efter honom och alla tillber honom. . . Det är således klart, att Oblomov inte är någon slö, apatisk natur blottad på strävanden och känslor utan en människa, som söker någonting i sitt liv och som tänker på någonting. Men den avskyvärda ovanan att få sina önskningar tillfredsställda inte genom egna ansträngningar utan genom andras — det har i honom utvecklats en apatisk orörlighet och störtat honom i ett ömkligt tillstånd av moralisk trälldom. Denna trälldom är så sammanflätad med Oblomovs egenskap av herreman, att de ömsesidigt genomsyrar varandra, och den ena betingar den andra så — förefaller det — att här inte föreligger minsta möjlighet att uppdraga någon som helst gräns dem emellan. Denna Oblomovs sedliga trälldom utgör knappast hans personlighets allra intressantaste drag och hela hans historia. . . Men hur kan en människa hamna i trälldom utifrån en sådan oavhängig

¹³Efter första delen, kapitel VI i Hjalmar Dahls översättning (Natur och Kultur, Stockholm 1958, s. 74). Samma ordalydelse på motsvarande ställe i Lars Erik Blomqvists revision av Hjalmar Dahls översättning (Wahlström&Widstrand/Progress, Stockholm/Moskva 1980, s. 73).

ställning, som Ilja Iljitj åtnjuter? Vem skulle väl njuta av friheten, om inte han? Han upprätthåller ingen tjänst, han är inte bunden av något offentligt liv, han har inkomsten tryggad. . . Han skryter själv om det, att han inte känner något behov av att buga sig för någon, be om något eller krypa för någon, att han inte är som »andra«, som arbetar outtröttligt, springer omkring och jäktar — men likväl inte s. 16 ↓
 åstadkommer något, liksom de heller inte äter. . . Han inger den goda änkan Psjenitsyna en vördnadsfull kärlek till sig just därigenom, att han är en *barin*,¹⁴ att han skiner som en sol, att han även går och talar så fritt och oberoende, samt att han »satt icke jämt och skrev, han darrade ej jämt av fruktan att komma för sent till verket, han såg icke så ödmjukt på alla människor som om han hade velat be dem för all del sadla honom och rida iväg, han blickade tvärtom omkring sig så modigt och fritt som om han blott krävde lydnad.«¹⁵ Likväl är denne herres hela liv fördärvat därav, att han ständigt förblir träl under någon annans vilja och aldrig höjer sig så pass, att han i något avseende förklarar sin självständighet. Han är träl under var kvinna, var människa, han möter, träl under var spetsbov, som får lust att utnyttja honom. Han är träl under sin livegne Zachar, och det är svårt att avgöra vem av dem, som mest underordnar sig den andres välde. Åtminstone är det så, att det, Zachar inte har lust till, det kan heller inte Ilja Iljitj tvinga honom till, och det, Zachar får lust till, det gör han även emot sin herres vilja, och herrn fogar sig. . . Det är också i sin ordning; Zachar förstår över huvud taget att uträtta något som helst, medan Oblomov just ingenting kan och ingenting förmår. För att inte tala om Tarantiev och Ivan Matvjejitj, vilka gör med Oblomov vad de vill, oakttat det, att de såväl ifråga om sin förståndsutveckling som ifråga om sedliga egenskaper står lägre än han. . . Hur kan då detta komma sig? Förvisso därav, att Oblomov i egenskap av herreman inte vill och inte förstår att arbeta och inte begriper sitt verkliga förhållande till omgivningen. Han är inte främmande för verksamhet — så länge den blott uppträder såsom fantasibild och långt ifrån reellt förverkligande; således gör han upp en plan för, hur han skall inrätta sitt gods och ägnar däråt mycken flit och nit, men »detaljerna, kalkylerna, siffrorna« skrämmer bort honom, och dem slänger han ständigt undan till sidan, ty varför skall han krångla med dem! . . . Han är — herrn, såsom han själv förklarar för Ivan Matvjejitj: »Vem är jag? Vad är jag? Gå och fråga Sahar, och han skulle säga er: »Herrn«. Ja, jag är »herrn«, jag är en »barin« och kan ingenting, duger till ingenting! Hjälpa mig, om ni kan, ni skall få vad ni vill för ert besvär!«¹⁶ Nu tror ni väl, att han med detta endast vill

¹⁴*Barin*: herre.

¹⁵Efter fjärde delen, kapitel I i Hjalmar Dahls översättning (Natur och Kultur, Stockholm 1958, s. 369). Samma ordalydelse på motsvarande ställe i Lars Erik Blomqvists revision av Hjalmar Dahls översättning (Wahlström&Widstrand/Progress, Stockholm/Moskva 1980, s. 422).

¹⁶Efter tredje delen, kapitel IX i Hjalmar Dahls översättning (Natur och Kultur, Stockholm 1958, s. 349). Samma ordalydelse på motsvarande ställe i Lars Erik Blomqvists revision av Hjalmar Dahls översättning (Wahlström&Widstrand/Progress, Stockholm/Moskva 1980, s. 397).

slippa undan arbetet och anstränger sig att med ovetenhet skyla över sin lättja? Nej, han vet och kan verkligen ingenting, han är verkligen inte i stånd att taga itu med någonting nyttigt. Beträffande sitt gods (för vilket omorganisering han redan har uppgjort en plan) tillstår han inför Ivan Matvejijtj: »Vet ni vad, upprepade han, jag har inte en aning om vad dagsverke är för något, jag vet ingenting om jordbruk och rika och fattiga bönder, jag vet inte om jag själv är rik eller fattig, om jag nästa år kan äta mig mätt eller om jag får ta till tiggerstaven — ingenting vet jag! utropade han sorgset och släppte de båda rockuppslagen. Ni måste råda mig som man råder ett litet barn. . . «¹⁷ Med andra ord: ni måste vara min herre, förfoga över min egendom så, som ni finner för gott, ge mig därav så mycket, ni finner det lägligt för er själv. . . Så gick det också: Oblomovs gods övergick helt på Ivan Matvejijtjs händer, men det satte Stolz stopp för, olyckligtvis.

Oblomov vet ingenting om sitt eget lantbruk och begriper inte sina egna affärsers läge; det är väl en sak. Men vad värre är, han har inte ens kunna utfundera ett liv åt sig själv. På Oblomovka har ingen ställt sig frågan: vad tjänar livet till, vad är det för något, vilken är dess mening och bestämmelse? Oblomovarna har förstått det mycket enkelt såsom »ett ideal av överksamhet och lugn, vilket endast någon gång stördes av obehagliga tillfälligheter, såsom sjukdom, tvister och även av arbete. De bar arbetet som ett straff, som de fått i arv av sina förfäder, och de ansåg det för en plikt att undandra sig det blott när minsta möjlighet yppade sig.«¹⁸ Precis så förhöll sig även Ilja Iljijtj till livet. Hans lyckas ideal, såsom Stolz formulerade det för honom, bestod i ingenting annat än ett liv i mättnad — med orangerier, drivbänkar, utflykter med samovaren till hagen o.s.v. — i morgonrocken, i djup sömn, förvisso med viloperioder dessemellan — i idylliska spatserturer med en mild och saktmodig men välfödd hustru, betraktande böndernas arbete. Oblomovs förstånd hade sedan barndomen sammanfogat sig så, att det t.o.m. i de allra abstraktaste resonemang, i de allra utopiskaste teorier fått förmågan att hejda sig i ett givet ögonblick och därefter inte gå vidare från detta *status quo*, oaktat vilken som helst övertygelse. När han ritade upp sitt lycksalighetsideal, föll det inte Ilja Iljijtj in att fråga sig själv efter dess inre mening, han tänkte inte på att ge detsamma legitimitet och rätt, han ställde sig inte frågan: var skall dessa orange-

¹⁷Efter tredje delen, kapitel IX i Hjalmar Dahls översättning (Natur och Kultur, Stockholm 1958, s. 347–348). Samma ordalydelse på motsvarande ställe i Lars Erik Blomqvists revision av Hjalmar Dahls översättning (Wahlström&Widstrand/Progress, Stockholm/Moskva 1980, s. 396).

¹⁸Efter första delen, kapitel IX i Hjalmar Dahls översättning (Natur och Kultur, Stockholm 1958, s. 126–127). I Lars Erik Blomqvists revision står delvis annorlunda: »ett ideal av överksamhet och lugn, vilket endast någon gång stördes av obehagliga tillfälligheter, såsom sjukdom, tvister och även av arbete. De bar arbetet som ett straff, som de fått i arv av sina förfäder, men älska det kunde de inte, och så fort minsta möjlighet yppade sig sökte de alltid undandra sig arbete, ja de ansåg detta både som en möjlighet och en plikt.« (Efter första delen, kapitel IX i Lars Erik Blomqvists revision av Hjalmar Dahls översättning, Wahlström&Widstrand/Progress, Stockholm/Moskva 1980, s. 131).

rier och drivbänkar komma ifrån, vem skall underhålla dem och vad skall han ha dem till? . . . Utan att ha ställt sig själv sådana frågor, utan att ha klargjort för sig själv sitt förhållande till världen och samhället kunde Oblomov förstås inte förstå sitt eget liv och därför kände han sig betryckt och uttråkad av allt, som han måste göra. Han gjorde tjänst — och kunde inte begripa, varför dessa papper skulle skrivas; när han ingenting förstått, fann han ingenting bättre än att ta avsked och ingenting skriva. Han studerade — och visste inte, vad denna vetenskap skulle tjäna till; efter att inte ha fått reda på detta, beslöt han slänga böckerna i vrån och likgiltigt åse, hur dammet täckte dem. Han begav sig ut i societeten — och kunde inte komma till klarhet om, varför folk brukade gå på visiter; när han inte lyckats bli klokare på detta, övergav han alla sina bekantskaper och övergick till att ligga hemma på soffan dagarna i ända. Han brukade umgås med kvinnor, men så tänkte han: vad skall man då vänta sig av dem och få i utbyte av dem? När han tänkt detta och inte fått något svar på frågan, började han undvika kvinnor. . . Allting ingav honom leda och avsky, så att han vände sig på sidan med ett fullkomligt och medvetet förakt för »folks myraktiga arbete«, när de slet och jäktade för Gud vet vad. . .

Sedan vi kommit fram till denna punkt i klarläggandet av Oblomovs karaktär, finner vi det på sin plats att vända åter till de litterära paralleller, varom vi ovan anförde. Föregående resonemang har fört oss fram till den slutsatsen, att Oblomov inte är någon varelse, som av naturen helt berövats förmågan till frivillig rörelse. Hans lättja och apati är en skapelse av uppfostran och de omgivande omständigheterna. Huvudsaken är här inte Oblomov utan oblomoveriet. Han kanske till och med skulle ha börjat arbeta, ifall han funnit något, som passade honom; men då hade han förstås först måst utvecklas litet under andra betingelser än under dem, han nu utvecklades. I sin faktiska belägenhet kunde han aldrig finna sig en plats efter sitt sinnelag, ty han begrep över huvud taget inte livets mening och kunde aldrig komma fram till någon förnuftig åsikt om sitt förhållande till andra människor. Men här ger han oss även anledning till jämförelse med tidigare typer hos våra bästa författare. Det har redan för länge sedan anmärkts, att alla hjältar i berömda ryska berättelser och romaner lider av det, att de inte ser några mål i livet och inte finner sig någon passande verksamhet. Till följd därav känner de leda och motvilja mot allting, så att de därigenom företer slående likheter med Oblomov. Ja, faktiskt — drag fram t.ex. »Onegin«, »Vår tids hjälte«, »Vem bär skulden«, »Rudin«, »En överflödigt människas dagbok« eller »Stjigrovskas häradets Hamlet«¹⁹ — i var och en av dem skall man finna drag, vilka nästan bokstav för bokstav liknar Oblomovs.

¹⁹De tre sistnämnda är berättelser av Ivan Turgenjev. *Rudin* översatt till svenska av H.N. ALMKVIST under signaturen -K- (Norstedts Förlag, Stockholm 1883) samt av Hjalmar DAHL (Svenska Andelsförlaget, Stockholm/Helsingfors 1922). *Stjigrovskas häradets Hamlet* (*Гамлет уязрено-ского уезда*) ingår i *En jägares dagbok*.

Onegin överger liksom Oblomov samhället därför, att²⁰

Han tröttnade på vilda leken
på vänskap, vännerna och sveken²¹

*Han på all otro tröttna hunnit
och vänskapskänslan helt försvunnit²²*

Och så ägnade han sig åt skrivandet:

s. 19 ↓

Vid nöjet led och mätt på ståten,
han stängde in sig ett par dar
och skrev — Gud vete, vad det var,
Ty det för honom ej var möjligt
att skriva om *en* sak i sträck,
och ur hans penna kom blott — bläck.²³

*Försakaren av lyxen, ståten,
nu låste dörren: han fått nog!
Han gäspade och pennan tog,
han ville skriva, men allt slitet
snart honom kväljde — ej ett ord
ur pennan flöt där vid hans bord.²⁴*

Åt samma verksamhetsfält ägnade sig även Rudin, som älskade att läsa ett urval ur »de första sidorna af sina kommande uppsatser och arbeten.«²⁵

²⁰Citatet ur PUSJKINS »Eugen Onegin« anföres här i två svenska översättningar, Alfred JENSENS (1918) och Kjell JOHANSSONS (1999).

²¹Citatet ur första sången, 37:e strofen, är här hämtat ifrån s. 23 i Alfred JENSENS översättning av PUSJKINS »Eugen Onegin« (Albert Bonniers förlag, Stockholm 1918).

²²Citatet ur första kapitlet, 37:e strofen, är här hämtat ifrån s. 32 i Kjell JOHANSSONS översättning av PUSJKINS »Eugen Onegin« (Bokförlaget Murbräckan <murbrackan@swipnet.se>, Borby; tryckt i Kristianstad 1999).

²³Citatet ur första sången, 43:e strofen, är här hämtat ifrån s. 24 i Alfred JENSENS översättning av PUSJKINS »Eugen Onegin« (Albert Bonniers bokförlag, Stockholm 1918).

²⁴Citatet ur första kapitlet, 43:e strofen, är här hämtat ifrån s. 33 i Kjell JOHANSSONS översättning av PUSJKINS »Eugen Onegin« (Bokförlaget Murbräckan <murbrackan@swipnet.se>, Borby; tryckt i Kristianstad 1999).

²⁵Citatet är här hämtat ur Ivan TURGENJEF: *Rudin*, kapitel VI (översättning av -K-, Stockholm 1883, s. 81–82). Motsvarande text på ryska finnes i I.S. TURGENJEV: *Рудин (Rudin)*, kap. VI (Förlaget «Художественная литература», Moskva 1965, s. 71). I Dobroljubovs uppsats är texten sålunda citerad: первые страницы предполагаемых статей и сочинений своих.

Även Tientietnikov ägnade sig i många år åt »ett mycket betydelsefullt verk, som han höll på att skriva. Arbetet skulle behandla Ryssland ur alla synpunkter«²⁶ men också för hans del »hade det väldiga arbetet inskränkt sig till enbart funderingar. Pennskafvet var dock söndertuggat och på manuskriptpapperet kunde man se en och annan underlig figur. Men snart lade Tientietnikov arbetet åt sidan. . . «²⁷ Ilja Iljitj stod därvidlag inte sina medbröder efter; även han skrev och översatte, t.o.m. Say översatte han. »Var är dina böcker, dina översättningar?«²⁸ frågar honom sedan Stolz. »Sahar har gömt undan dem. De ligger väl där i vrån någonstans.«²⁹ svarar Oblomov. Det framkommer, att Ilja Iljitj till och med har gjort mer, kanske, än de övriga, vilka gripit sig verket an med lika så fast beslutsamhet, som även han. . . Men till detta verk har nästan alla bröderna i den oblomovska familjen skridit, oaktat skillnaderna i ställning och förståndsutveckling. Petjorin såg ner på »författare av småborgerliga tragedier eller familjeromaner«³⁰ men för övrigt förde han dock sina anteckningar. Vad Beltov beträffar, så skapade han troligen något, var därtill konstnär och gick på Eremitaget samt satt vid staffliet och uttänkte en stor duk föreställande ett möte mellan Biron på väg ifrån Sibirien och

²⁶Citatet är hämtat ur andra delen, första kapitlet av GOGOL: *Döda själar* i översättning av Sören Rydström (s. 277 i utgåvan på förlaget Forum; tryckt i Harrisonburg, Virginia, Förenta Staterna 1980).

²⁷Citatet är hämtat ur andra delen, första kapitlet av GOGOL: *Döda själar* i översättning av Sören Rydström (s. 277 i utgåvan på förlaget Forum; tryckt i Harrisonburg, Virginia, Förenta Staterna 1980).

²⁸Efter andra delen, kapitel IV i Hjalmar Dahls översättning (Natur och Kultur, Stockholm 1958, s. 183). Samma ordalydelse på motsvarande ställe i Lars Erik Blomqvists revision av Hjalmar Dahls översättning (Wahlström&Widstrand/Progress, Stockholm/Moskva 1980, s. 200).

²⁹Efter andra delen, kapitel IV i Hjalmar Dahls översättning (Natur och Kultur, Stockholm 1958, s. 183). Samma ordalydelse på motsvarande ställe i Lars Erik Blomqvists revision av Hjalmar Dahls översättning (Wahlström&Widstrand/Progress, Stockholm/Moskva 1980, s. 200).

³⁰Efter Ulf Malmstens och Alice Wallenius' översättning av LERMONTOV: *Furstinnan Mary* i *Vår tids hjälte* (Bokförlaget Bra Böcker, Höganäs, tryckt i Ungern 1979; s. 135).

Münnich på väg till Sibirien...³¹ Vad som kom ut av detta, är läsaren bekant... Samma oblomoveri i hela familjen...

Ifråga om »tillägnandet av främmande förstånd«, d.v.s. läsning, skiljer sig Oblomov heller inte från sina bröder. Ilja Iljitj har också läst ett och annat men inte på det viset, som hans framlidne farsgubbe: »Jag har inte läst några böcker på länge, kan han säga«³² »Jag borde kanske läsa en smula«³³ och så tar han och läser det, som han råkar lägga handen på... Nej, en fläkt av modern bildning har även vidrört Oblomov; han har redan läst medvetet, enligt ett urval: »Om han fick höra om något märkligt arbete, så fick han lust att stifta bekantskap med det. Han kunde söka efter en bok, han kunde beställa den, och fick han den snart så tog han itu med den, det började redan forma sig något i hans hjärna — ett steg till s. 20 ↓ och det skulle ha format sig till en idé. Men i nästa ögonblick såg man honom redan ligga där apatisk och stirra i taket och boken låg bredvid honom, oläst och

³¹Om Münnich och Biron ur Nordisk Familjebok, andra upplagan, band 3, spalt 471, uppslagsordet *Biron*:

1. Ernst Johann von B., riksgrefve, hertig af Kurland, f. 1690, d. 1772, studerade teologi i Königsberg och fick, tack vare sitt förnäma uppträdande, genom den kurländske kanslern Kaiserlings inflytande 1714 anställning hos Anna Ivanovna, Peter den stores brorsdotter och änka efter hertig Fredrik Vilhelm af Kurland. B. blef snart till den kurländska adelns harm hennes allsmäktige gunstling.

...

Hans många fiender, bland hvilka den ofvannämnde Münnich var den farligaste, ställde emellertid till en palatsrevolution, hvarvid B. blef fängslad. Dömd till döden, fick han dock straffet förvandladt i förvisning till staden Pelymsk i Sibirien, och där lefde han under Anna Leopoldovnas regering. Kejsarinnan Elisabet förmildrade hans straff till internering under gynnsamma förhållanden i Jaroslav och förvisade hans fiende Münnich till Pelymsk, hvarefter Peter III alldeles upphäfde hans förvisning och Katarina II 1762 återgaf honom Kurland, där han förde en mild och god regering till 1769, då han öfverlämnade den åt sin son Peter.

³²Efter första delen, kapitel IX (Oblomovs dröm) i Hjalmar Dahls översättning (Natur och Kultur, Stockholm 1958, s. 140). Samma ordalydelse på motsvarande ställe i Lars Erik Blomqvists revision av Hjalmar Dahls översättning (Wahlström&Widstrand/Progress, Stockholm/Moskva 1980, s. 146).

³³Efter första delen, kapitel IX (Oblomovs dröm) i Hjalmar Dahls översättning (Natur och Kultur, Stockholm 1958, s. 140). Samma ordalydelse på motsvarande ställe i Lars Erik Blomqvists revision av Hjalmar Dahls översättning (Wahlström&Widstrand/Progress, Stockholm/Moskva 1980, s. 146).

oförstådd. Och han tog den sedan aldrig mer i sin hand.«³⁴ Var det inte likadant med de övriga? Onegin tänkte tillägna sig främmat förstånd:

Han böcker massvis tog från hyllan³⁵

*Nu sågs han ständigt böcker flytta*³⁶

Och så tog han itu med att läsa. Men ingenting kom där ut av detta; läsningen tråkade snart ut honom, och³⁷

Han därför böckerna lät vandra
tillbaks till skåp, där dammig skrift
förvarad låg i glömskans grift.³⁸

*som kvinnan han ock boken glömde,
och hyllan med sin samling stor;
han svepte i ett sorgeflor.*³⁹

Också Tientietnikov läste böcker (han hade lyckligtvis ständigt en till hands), oftast under måltiderna: »medan han åt soppa, sås, varmrätt och pirog«⁴⁰ Rudin bekänner också för Lezjnjev, att han har köpt sig något slags agronomiböcker men

³⁴Efter första delen, kapitel VI i Hjalmar Dahls översättning (Natur och Kultur, Stockholm 1958, s. 69). I första delen, kapitel VI i Lars Erik Blomqvists revision av Hjalmar Dahls översättning (Wahlström&Widstrand, Stockholm/Moskva 1980, s. 68) står i stället: »Om han fick höra om något märkligt arbete, så fick han lust att stifta bekantskap med det. Han kunde söka efter en bok, han kunde beställa den, och fick han den snart så tog han itu med den, det började redan forma sig något i hans hjärna — ett steg till och det skulle ha format sig till en idé. Men i nästa ögonblick såg man honom redan ligga där apatisk och stirra i taket och boken låg bredvid honom, oläst och oförstådd. Ledan kom över honom fortare än hans förtjusning, och sedan återvände han aldrig till sin läsning.« Sista meningen i detta avsnitt skiljer sig åt översättningarna emellan.

³⁵Citatet ur första sången, 44:e strofen, är här hämtat ifrån s. 25 i Alfred JENSENS översättning av PUSJKINS »Eugen Onegin« (Albert Bonniers bokförlag, Stockholm 1918).

³⁶Citatet ur första kapitlet, 44:e strofen, är här hämtat ifrån s. 34 i Kjell JOHANSSONS översättning av PUSJKINS »Eugen Onegin« (Bokförlaget Murbräckan <murbrackan@swipnet.se>, Borby; tryckt i Kristianstad 1999).

³⁷Citatet ur PUSJKINS »Eugen Onegin« anföres här i två svenska översättningar, Alfred JENSENS (1918) och Kjell JOHANSSONS (1999).

³⁸Citatet ur första sången, 44:e strofen, är här hämtat ifrån s. 25 i Alfred JENSENS översättning av PUSJKINS »Eugen Onegin« (Albert Bonniers bokförlag, Stockholm 1918).

³⁹Citatet ur första kapitlet, 44:e strofen, är här hämtat ifrån s. 34 i Kjell JOHANSSONS översättning av PUSJKINS »Eugen Onegin« (Bokförlaget Murbräckan <murbrackan@swipnet.se>, Borby; tryckt i Kristianstad 1999).

⁴⁰Citatet är hämtat ur andra delen, första kapitlet av GOGOL: *Döda själar* i översättning av Sören Rydström (s. 277 i utgåvan på förlaget Forum; tryckt i Harrisonburg, Virginia, Förenta Staterna 1980).

inte läst ut en enda av dem; han har blivit lärare men funnit, att han kände till föga av fakta och till och med bragtes i förlägenhet ifråga om ett minnesmärke från 1500-talet av en matematiklärare. Han, liksom Oblomov, tar med lätthet till sig endast de allmänna idéerna, men »blott detaljerna, siffrorna«⁴¹ sköts ständigt åt sidan.

»Detta är ju i alla fall inte det verkliga livet. Det här är bara förberedelsen för livet.«⁴² tänkte Andrej Ivanovitj Tientietnikov, sedan han tillsammans med Oblomov och hela detta sällskap lagt de onyttiga vetenskapernas obildning bakom sig, efter att de inte kunnat tillämpa ett jota av dem på livet. »Det verkliga livet, det är ämbetsmannatjänsten«⁴³ Alla våra hjältar förutom Onegin och Petjorin gör tjänst, men för dem alla är tjänsten till ingen nytta och har mödan ingen mening. Samtliga tar de nobelt avsked i förtid. Beltov har på fjorton år och sex månader inte lyckats tjäna sig upp till befördran, ty om än han i början brunnit för uppgiften, har han snart svalnat, så att han blivit lättretlig och slarvig. . . Tientietnikov förde ett grovt språk i samtal med chefen och ville dock vara riket till nytta, sedan han själv tagit itu med inrättandet av sitt gods. Rudin blev ovän med gymnasiets rektor, där han var lärare. Oblomov tyckte inte om, när alla talade till chefen »med en onaturlig, främmande röst . . . en underligt svag och pipig stämma«⁴⁴ Han hade inte lust att förklara sig för chefen med en sådan röst, när han »sände en gång ett s. 21 ↓ mycket viktigt papper till Arkangelsk i stället för till Astrakan«⁴⁵

I hemlivet är oblomovarna också mycket lika varandra:

Att läsa, sova, promenera
och svalka sig vid bäck och sjö,
att ge en kyss — måhända flera —
åt någon svartögd lantlig mö;
att rida kring på fält och backar,

⁴¹Efter första delen, kapitel VI i Hjalmar Dahls översättning (Natur och Kultur, Stockholm 1958, s. 73). Samma ordalydelse på motsvarande ställe i Lars Erik Blomqvists revision av Hjalmar Dahls översättning (Wahlström&Widstrand/Progress, Stockholm/Moskva 1980, s. 72).

⁴²Citatet är hämtat ur andra delen, första kapitlet av GOGOL: *Döda själar* i översättning av Sören Rydström (s. 282 i utgåvan på förlaget Forum; tryckt i Harrisonburg, Virginia, Förenta Staterna 1980).

⁴³Citatet är hämtat ur andra delen, första kapitlet av GOGOL: *Döda själar* i översättning av Sören Rydström (s. 282 i utgåvan på förlaget Forum; tryckt i Harrisonburg, Virginia, Förenta Staterna 1980).

⁴⁴Efter första delen, kapitel V i Hjalmar Dahls översättning (Natur och Kultur, Stockholm 1958, s. 64). Samma ordalydelse på motsvarande ställe i Lars Erik Blomqvists revision av Hjalmar Dahls översättning (Wahlström&Widstrand/Progress, Stockholm/Moskva 1980, s. 63–64).

⁴⁵Efter Hjalmar Dahls översättning (Natur och Kultur, Stockholm 1958, s. 65). I första delen, kapitel V i Lars Erik Blomqvists revision av Hjalmar Dahls översättning (Wahlström&Widstrand/Progress, Stockholm/Moskva 1980, s. 64) står: »sände en gång ett mycket viktigt papper till Archangelsk i stället för till Astrachan«.

att äta, så att svetten lackar,
och sedan skölja maten ned,
med ett glas vin i allsköns fred —
åt detta ägnades hans levnad.⁴⁶

*Spatsera, läsa, sova, drömma. . .
och skogens skugga, bäckens gny;
att då och då få kyssar, ömma,
från svartögd tös med mjölkvit hy;
en häst, som av i sporrsträck sätter,
en middag med små udda rätter,
en flaska vin, så klart och grönt,
och stillhet, tystnad — lugnt och skönt:
se där, Onegins dagar, drömska,⁴⁷*

Samma sak, ord för ord med undantag av hästen, tecknar sig hos Ilja Iljitj i hans ideal för hemlivet. Inte ens den lantliga mön är bortglömd hos Oblomov: »Där är en av dem,« — dagdrömmer Ilja Iljitj — »som har bara armar och en solbränd hals och står med sina skälmska ögon blygt sänkta och låtsas värja sig mot nådig herrns smeksamma klappningar, som gör henne så lycklig. . . Tss! . . . Bara inte nådig frun får se det? Gud bevara!«⁴⁸ (Oblomov föreställer sig redan såsom gift.) Om Ilja Iljitj inte hade varit alltför lat för att resa från Petersburg ut på landet, hade han säkerligen förverkligat sitt hjärtas idyll. Över huvud taget har oblomovarna en böjelse för en idyllisk, overksam lycka, som ingenting kräver av dem: »bara njut av mig«. . . Likaså Petjorin, tycks det, vilken även han menar, att lyckan kanske är att sluta sig inne i ett lugn och en ljuv vila. På ett ställe i sina anteckningar jämför han sig med en människa, vilken plågas av hunger: »Jag har varit som en svältande man, som av utmattnings faller i dvala och drömmer om yppiga rätter och skummande vin; han slukar med förtjusning sin inbillnings luftiga gåvor och tycks känna sig bättre; men när han vaknar är drömmen försvunnen. . . och kvar finns en dubbelt stark hunger och förtvivlan!«⁴⁹ På ett annat ställe frågar sig Petjorin: »varför ville jag inte slå in på den väg som ödet öppnade för mig, där

⁴⁶Citatet ur fjärde sången, 39:e strofen, är här hämtat ifrån s. 93 i Alfred JENSENS översättning av PUSJKINS »Eugen Onegin« (Albert Bonniers bokförlag, Stockholm 1918).

⁴⁷Citatet ur fjärde kapitlet, 39:e strofen, är här hämtat ifrån s. 107 i Kjell JOHANSSONS översättning av PUSJKINS »Eugen Onegin« (Bokförlaget Murbräcken <murbracken@swipnet.se>, Borby; tryckt i Kristianstad 1999).

⁴⁸Efter andra delen, kapitel IV i Hjalmar Dahls översättning (Natur och Kultur, Stockholm 1958, s. 181–182). Samma ordalydelse på motsvarande ställe i Lars Erik Blomqvists revision av Hjalmar Dahls översättning (Wahlström&Widstrand/Progress, Stockholm/Moskva 1980, s. 198).

⁴⁹Efter Ulf Malmstens och Alice Wallenius' översättning av LERMONTOV: *Furstinnan Mary i Vår tids hjälte* (Bokförlaget Bra Böcker, Höganäs, tryckt i Ungern 1979; s. 158).

stilla fröjder och sinnesfrid väntade mig?»⁵⁰ Han föreslår själv, att det är därför, att hans »själ har blivit så förtrogen med stormar och strider, att om han kastas i land försmäktar han av leda«. . .⁵¹ Men han är ju evigt missbelåten med sin kamp och uttalar ideligen, att hela hans usla liv i sus och dus bottnar blott i det, att han ingenting bättre funnit att företaga sig. Om han då inte finner något att göra och till följd s. 22 ↓ därav ingenting gör, och ingenting tillfredsställer honom, så medför detta, att han blir mera böjd åt att slå dank än åt verksamhet. . . Samma gamla oblomoveri. . .

Förhållandet till folk och i synnerhet till kvinnor har likaledes en del för alla oblomovar gemensamma drag. De föraktar folk över huvud taget för deras futtiga bestyr, deras trånga begrepp och deras kortsynta strävanden: »Detta är ju bara grovarbetare«⁵² avger till och med Beltoev, den mänskligaste bland dem, sitt föraktfulla utlåtande. Rudin ser sig naivt som ett snille, vilket ingen är i stånd att förstå. Petjorin trampas förstås på alla. Till och med Onegin har om sig två versrader, vilka förkunnar, att

Den, som har levt och grubblat, bringes
alltmer till människoförakt.⁵³

*Den en gång levt och tänkt kan känna
för människor ett visst förakt.*⁵⁴

Likaså Tientietnikov — fridsam som han är — även han känner det vid sin ankomst till departementet, »som om han på grund av en eller annan förseelse flyttades ner från den högsta klassen till den lägsta.«⁵⁵ Men när han kommer ut på landet, får han brått att avbryta bekantskapen med alla de grannar, som skyndar till honom för att bekanta sig. Vår Ilja Iljitj står ingen efter i förakt för folk: det är ju så lätt, att det inte avkräver honom någon ansträngning. Han drar självföfnöjt inför Zachar en parallell mellan sig och »de andra«; i samtal med vänner uttrycker han naiv förvåning över, vad folk anstränger sig för, när de tvingar sig att gå

⁵⁰Efter Ulf Malmstens och Alice Wallenius' översättning av LERMONTOV: *Furstinnan Mary* i *Vår tids hjälte* (Bokförlaget Bra Böcker, Höganäs, tryckt i Ungern 1979; s. 177).

⁵¹Efter Ulf Malmstens och Alice Wallenius' översättning av LERMONTOV: *Furstinnan Mary* i *Vår tids hjälte* (Bokförlaget Bra Böcker, Höganäs, tryckt i Ungern 1979; s. 177).

⁵²Citerat efter Dobroljubov (vår övers.). Jfr. kap. VII i Bo-Göran Dahlbergs översättning av HERZEN: *Vem bär skulden* (Arbetarkultur, Stockholm, tryckt i Värnamo 1989; s. 151, 153). Ö.a

⁵³Citatet ur första sången, 46:e strofen, är här hämtat ifrån s. 25 i Alfred JENSENS översättning av PUSJKINS »Eugen Onegin« (Albert Bonniers bokförlag, Stockholm 1918).

⁵⁴Citatet ur första kapitlet, 46:e strofen, är här hämtat ifrån s. 35 i Kjell JOHANSSONS översättning av Pusjkins »Eugen Onegin« (Bokförlaget Murbräckan <murbrackan@swipnet.se>, Borby; tryckt i Kristianstad 1999).

⁵⁵Citatet är hämtat ur andra delen, första kapitlet av GOGOL: *Döda själar* i översättning av Sören Rydström (s. 283 i utgåvan på förlaget Forum; tryckt i Harrisonburg, Virginia, Förenta Staterna 1980).

till sin tjänst, skriva, följa med i tidningarna, avlägga visiter i societeten o.s.v. Han uttrycker till och med för Stolz mycket bestämt medvetandet om sin egen överlägsenhet över alla andra människor. »Sällskapslivet!« säger han. »Ett skönt liv! Vad har jag att söka där? Något för mitt hjärta eller mitt förstånd? Se efter om du kan finna den medelpunkt som allt detta rör sig omkring — nej, den finns inte till, där finns intet djup, ingenting som kan gripa en. De är levande lik, de sover allesamman, de är värre än jag, dessa människor som kallas societeten!«⁵⁶ Därefter lägger Ilja Iljitj ut texten både länge och värtaligt över detta ämne, så att även Rudin kunde ha talat så.

I förhållande till kvinnor betar sig alla oblomovar på enahanda skamliga sätt. De kan inte alls älska och vet inte, vad de skall söka i kärleken, precis på samma sätt som i livet över huvud. De är inte främmade för att kokettera med kvinnan, så länge de i henne ser en docka, som kan röra sig medelst fjäderverk; de har heller ingenting emot att underkuva sig kvinnans hjärta. . . fattas bara, det brukar ju förnöja deras herrenatur! Men så snart saken närmar sig att komma fram till någonting allvarligt, då börjar de misstänka, att det verkligen inte är någon leksak, de har framför sig, utan en kvinna, som även hon av honom kan kräva respekt för sina rättigheter; då vänder de omedelbart om i den allra nesligaste flykt. Fegheten hos alla dessa herrar är omätlig: Onegin, som

*tidigt kunde . . . tända en oro i kokettens kropp*⁵⁷

men

*Han kvinnor sökte utan hetta
och de var snart hans före detta*⁵⁸

Onegin tappade modet inför Tatiana, två gånger gjorde han det; den gången, när han fick en lektion av henne, och då, när han själv gav henne en. Hon tyckte ju om honom ifrån första början och hade hon älskat honom med mindre allvar, så hade han inte haft en tanke på att ta på sig den strängt sedelärande tonen emot henne. Men så upptäckte han, att det var farligt att skämta, och därför började han lägga ut texten om sitt förspillda liv, sin dåliga karaktär, om att hon senare skulle kunna förälska sig i en annan o.s.v. Senare förklarar han själv sitt uppträdande med det, att

⁵⁶Efter andra delen, kapitel IV i Hjalmar Dahls översättning (Natur och Kultur, Stockholm 1958, s. 174–175). Samma ordalydelse på motsvarande ställe i Lars Erik Blomqvists revision av Hjalmar Dahls översättning (Wahlström&Widstrand/Progress, Stockholm/Moskva 1980, s. 191).

⁵⁷Citatet ur första kapitlet, 12:e strofen, är här hämtat ifrån s. 20 i Kjell JOHANSSONS översättning av Pusjkins »Eugen Onegin« (Bokförlaget Murbräcken <murbrackan@swipnet.se>, Borrby; tryckt i Kristianstad 1999).

⁵⁸Citatet ur första kapitlet, 12:e strofen, är här hämtat ifrån s. 20 i Kjell JOHANSSONS översättning av Pusjkins »Eugen Onegin« (Bokförlaget Murbräcken <murbrackan@swipnet.se>, Borrby; tryckt i Kristianstad 1999).

när hos Er jag märkte flamman
jag vågade dock icke tro⁵⁹

och att

... Framför allt bevara
jag ville då min sinnesro.⁶⁰

*Jag ville själv mitt öde dana
min frihetslängtan gav ej ro.*⁶¹

Med dylika fraser var det, han skylde sig, den klenmodige!

Beltov vågade som bekant heller inte löpa linan ut med Krutsiferskaja och rymde från henne, om än på helt andra grunder, om man bara kan tro honom. Rudin — han blev alldeles konfys, när Natalja ville uppnå något som helst bestämt med honom. Han förstod inte bättre än att råda henne »underkasta sig»⁶² Nästa dag förklarade han skarpsinnigt för henne i ett brev, att han »var icke van dervid»⁶³ ha att göra med sådana kvinnor, som hon. På samma vis framträder även Petjorin, vilken är specialist på kvinnohjärtat, när han erkänner, att han ingenting älskat här i världen förutom kvinnorna och vore beredd att offra allt i världen för dem. Men han bekänner, att han för det första »inte tycker om kvinnor med karaktär — det klär dem inte!»⁶⁴ för det andra, att han aldrig kan gifta sig: »Hur lidelsefullt jag än må älska en kvinna,« säger han, »så är det farväl med kärleken, om hon det ringaste antyder, att jag bör gifta mig med henne. Mitt hjärta förvandlas till sten, och ingenting kan få det varmt igen. Jag är redo till alla offer, bara inte detta; tjugo gånger kan jag sätta mitt liv, ja, även min heder på spel, men min frihet säljer jag aldrig. Varför skattar jag den så högt? Vad finner jag i den? Vad är det jag syftar till? Vad har jag att vänta av framtiden? Ingenting, absolut ingenting. Det är något s. 24 ↓

⁵⁹Citatet ur åttonde sången, Onegins brev till Tatiana, är här hämtat ifrån s. 187 i Alfred JENSSENS översättning av Pusjkins »Eugen Onegin« (Albert Bonniers bokförlag, Stockholm 1918).

⁶⁰Citatet ur åttonde sången, Onegins brev till Tatiana, är här hämtat ifrån s. 187 i Alfred JENSSENS översättning av PUSJKINS »Eugen Onegin« (Albert Bonniers bokförlag, Stockholm 1918).

⁶¹Citatet ur åttonde kapitlet, Onegins brev till Tatiana, är här hämtat ifrån s. 204 i Kjell JOHANSSONS översättning av PUSJKINS »Eugen Onegin« (Bokförlaget Murbräckan <murbrackan@swipnet.se>, Borby; tryckt i Kristianstad 1999).

⁶²Se Ivan TURGENJEF: *Rudin*, kap. IX (översättning av -K-, Stockholm 1883, s. 135). Ryska texten i I.S. TURGENJEV: *Рудин (Rudin)*, kap. IX (Förlaget «Художественная литература», Moskva 1965, s. 116). Det är här fråga om att underkasta sig ödet.

⁶³Se Ivan TURGENJEF: *Rudin*, kap. XI (översättning av -K-, Stockholm 1883, s. 156); brevet börjar på s. 155. Ryska texten i I.S. TURGENJEV: *Рудин (Rudin)*, kap. XI (Förlaget «Художественная литература», Moskva 1965, s. 134). Brevet börjar på s. 133.

⁶⁴Efter Ulf Malmstens och Alice Wallenius' översättning av LERMONTOV: *Furstinnan Mary i Vår tids hjälte* (Bokförlaget Bra Böcker, Höganäs, tryckt i Ungern 1979; s. 110).

slags medfödd skräck, en oförklarlig förkänsla. . . «⁶⁵ o.s.v. Men i det väsentliga är detta — ingenting annat än oblomoveri.

Har Ilja Iljitj verkligen, tror ni, inte i sin tur inom sig ett petjorinskt eller rudinskt element, för att inte tala om ett oneginskt? Det är just precis, vad han har! Han vill, likt Petjorin, tvunget *äga* kvinnan, han vill avtvinga henne allehanda offer såsom kärleksbevis. Han, förstår ni, hoppades först, att Olga skulle gifta sig med honom, och föreslog henne blygt att bli hans hustru. Hon sade honom något i stil med det, att han borde ha sagt detta för länge sedan. Då blev han förlägen, han ville inte gärna hålla med Olga och han — vad tror ni? Han började — plågsamt förhöra henne om, hur mycket hon älskade honom, huruvida hon vore i stånd att bli hans älskarinna! Han blev ledsen och arg, när hon sade, att hon aldrig skulle slå in på den vägen; och då lugnade honom hennes förklaring och det lidelsefulla uppträdet. . . Men han var likväl så feg, att han inte ens vågade visa sig vidare för Olga, så att han spelade sjuk, skylde sig bakom nedrivandet av bron som förevändning, lät Olga förstå, att hon skulle kunna kompromettera honom o.s.v. Varför då allt detta? Jo, därför, att hon hade krävt beslutsamhet av honom, handling, sådant, som inte ingick i hans vanor. Giftermålet i sig självt skrämde inte honom lika mycket, som det skrämde Petjorin och Rudin; hans sedvanor var mer patriarkaliska än deras. Olga ville däremot, att han före bröllopet skulle få ordning på godsets affärer; detta hade då blivit honom ett *offer*, och han gjorde förstås inte detta offer utan uppenbarade sig såsom den sanne Oblomov, han var. Själv kunde han emellertid vara mycket krävande. Han spelade Olga ett sådant spratt, att det till och med kunnat anstå en Petjorin. Han fick för sig, att han inte såg tillräckligt bra ut och över huvud taget inte var tillräckligt tilldragande, för att Olga skulle kunna bli riktigt förälskad i honom. Då börjar han lida och han sover inte om natten; till sist samlar han krafterna och kratsar till Olga ihop en lång rudinsk epistel, vari han upprepar det redan tröskade och omtröskade ämne, varom Onegin redan talat med Tatiana, liksom Rudin med Natalja, samt till och med Petjorin med furstinnan Mary: »Jag, säger de, är inte så skapt, att ni kan bli lycklig med mig, det kommer en tid, när ni förälskar er i en annan, som är er värdigare.«

Men ni, en ung och svärmisk kvinna,
skall säkerligen ännu finna
den rätte, som er håller kär.

...

en ny och bättre kärleksvår.
Jag ber er därför: torka tåren!
Jag fullt förstår er fina själ

s. 25 ↓

⁶⁵Efter Ulf Malmstens och Alice Wallenius' översättning av LERMONTOV: *Furstinnan Mary i Vår tids hjälte* (Bokförlaget Bra Böcker, Höganäs, tryckt i Ungern 1979; s. 149).

och vill ert eget, sanna väl.⁶⁶

*Förargas ej, men ni skall finna,
att lätta drömmar hos en kvinna
i andra ofta övergår:*

...

*Bli kär på nytt — men ej så het...
jag skulle lära er behärskning önska!
Envar er ej som jag förstår;
den oerfarna lida får!*⁶⁷

s. 25 ↓

Alla oblomovar älskar att förringa sig själva; men detta gör de med avsikten att få nöjet bli emotsagda och lovprisade av dem, som de skymfat sig själva inför. De är belåtna med sin självförnedring och liknar däri allesamman Rudin, om vilken Pigasov yttrar: »... och om det faller honom in att tala illa om sig själv, drar han sig så ned i smutsen, att man tänker, att han aldrig skall våga visa sig mer. Jo visst ock! Det der bara piggar upp honom, alldeles som om han hade tagit sig en stor sup.«⁶⁸ Liksom även Onegin, efter att ha smädat sig själv, poserar med sitt ädelmod inför Tatiana. Liksom även Oblomov, när han författat en nidskrift om sig själv till Olga: »Så märkvärdigt!« tänkte han. »Nu känner jag det inte så tungt och svårt mera. Jag är nästan lycklig...«⁶⁹ Sitt brev avslutar han med samma moralkaka, som Onegin sitt tal: »denna korta episod av vårt liv alltid för oss skall vara ett rent, välsignat minne, som bevarar mig från ett återfall i min forna själsdvala, och att den icke gjort er någon skada, men tjänar er som en vägledning i livet.«⁷⁰ o.s.v. Ilja Iljitj framhärdade förstås inte i sin förnedrings upphöjelse inför Olga; han skyndade sig att taga reda på, vilket intryck brevet skulle göra på henne,

⁶⁶Citatet ur fjärde sången, 16:e strofen, är här hämtat ifrån s. 82 i Alfred JENSENS översättning av PUSJKINS »Eugen Onegin« (Albert Bonniers bokförlag, Stockholm 1918).

⁶⁷Citatet ur fjärde kapitlet, 16:e strofen, är här hämtat ifrån s. 96 i Kjell JOHANSSONS översättning av PUSJKINS »Eugen Onegin« (Bokförlaget Murbräcken <murbrackan@swipnet.se>, Borrby; tryckt i Kristianstad 1999).

⁶⁸Citatet är här hämtat ur Ivan TURGENJEF: *Rudin*, kapitel VI (första svenska utgåvan i översättning av -K-, Stockholm 1883, s. 79). Motsvarande ryska text finnes i *Рудин*, kap. VI (Förlaget «Художественная литература», Moskva 1965, s. 70). Vår egen någorlunda ordagranna översättning av citatet ur TURGENJEF:s *Рудин*: »Han börjar förolämpa sig själv, han nedvärderar sig själv till smuts — kan man tänka sig, en sån en! Han blir till och med munter av detta, som hade han bjudit sig själv på ett glas brännvin!«

⁶⁹Efter andra delen, kapitel X i Hjalmar Dahls översättning (Natur och Kultur, Stockholm 1958, s. 254). Samma ordalydelse på motsvarande ställe i Lars Erik Blomqvists revision av Hjalmar Dahls översättning (Wahlström&Widstrand/Progress, Stockholm/Moskva 1980, s. 278).

⁷⁰Efter andra delen, kapitel X i Hjalmar Dahls översättning (Natur och Kultur, Stockholm 1958, s. 253). Samma ordalydelse på motsvarande ställe i Lars Erik Blomqvists revision av Hjalmar Dahls översättning (Wahlström&Widstrand/Progress, Stockholm/Moskva 1980, s. 277–278).

fick se henne gråta och blev belåten men kunde inte hålla sig utan att visa sig för henne i detta kritiska ögonblick. Men hon påvisade för honom, vilken lumpen och ynkelig egoist han avslöjat sig som i detta brev, han skrivit »av omsorg om hennes lycka«⁷¹ Då flydde han slutgiltigt, såsom för övrigt alla oblomovar gör, när de möter en kvinna, vilken står högre än dem själva i karaktär och utveckling.

»Men dock,« jämrar sig djupsinnigt folk, »i era paralleller ser man, bortsett ifrån urvalet, enbart fakta men ingen mening. Vid bedömandet av en karaktär är de utvärtes yttringarna inte så viktiga som de inre drivkrafter, till följd av vilka det ena eller andra utföres av en människa. Men vad dessa bevekelsegrunder beträffar, varför bortse ifrån de omätliga skillnaderna mellan Oblomovs uppförande å ena sidan samt Petjorins, Rudins och de övrigas sätt att fungera å den andra?... Den förre präglas av tröghet, därför att han är alltför lat för att av sig själv flytta sig ur fläcken liksom han är alltför lat för att spjärna emot och hålla sig kvar där han är, när man drar i honom; hela hans mål består i att inte behöva röra ett finger en gång för mycket. De senare törstar däremot efter verksamhet, de griper sig allting an med glöd, oupphörligt är det någonting, som driver dem:

Att rastlöst flacka kring okuvligt
han drevs av vissa inre kval⁷²

*Han kände ständigt oron trycka
och ville alltid flacka runt*⁷³

... och andra lidanden, som är kännetecken på starka själsförmögenheter. Ifall de likväl inte uträttar någonting riktigt nyttigt, så är det därför, att de inte finner s. 26 ↓
någon verksamhet, som motsvarar deras krafter. De liknar, såsom Petjorin uttrycker det, vid kontorsbordet fjättrade genier,⁷⁴ vilka dömts att skriva av papper. De står högre än den omgivande verkligheten och därför har de rätt att förakta såväl folk som livet. Hela deras liv utgör ett förnekande genom en reaktion emot tingens rådande ordning; men deras liv är också en passiv underkastelse under redan befintlig påverkan, en konservativ avsky emot varje förändring, en fullkomlig brist

⁷¹Jfr. andra delen, kapitel X (Oblomovs brev till Olga) i Hjalmar Dahls översättning (Natur och Kultur, Stockholm 1958, s. 250–253) och Erik Blomqvist revision av Hjalmar Dahls översättning (Wahlström&Widstrand/Progress, Stockholm/Moskva 1980, s. 274–278).

⁷²Citatet ur åttonde sången, 13:e strofen, är här hämtat ifrån s. 178 i Alfred JENSENS översättning av PUSJKINS »Eugen Onegin« (Albert Bonniers bokförlag, Stockholm 1918).

⁷³Citatet ur åttonde kapitlet, 13:e strofen, är här hämtat ifrån s. 193 i Kjell JOHANSSONS översättning av PUSJKINS »Eugen Onegin« (Bokförlaget Murbräckan <murbrackan@swipnet.se>, Borby; tryckt i Kristianstad 1999).

⁷⁴Jfr. Ulf Malmstens och Alice Wallenius' översättning av LERMONTOV: *Furstinnan Mary i Vår tids hjälte* (Bokförlaget Bra Böcker, Höganäs, tryckt i Ungern 1979; s. 127): »därför måste ett vid kontorsbordet fjättrat geni antingen dö eller förlora förståndet«.

på inre reaktion i deras karaktär. Kan man då jämföra dessa människor? Ställa Rudin på samma bräde som Oblomov!... Bedöma Petjorin på grundval av samma obetydenhet, som Ilja Iljitj har försjunkit i!... Detta är fullkomligt obegripligt, detta är orimligt — detta är en förbrytelse!...«

Åh, min Gud! Men faktiskt — vi har ju glömt, att man måste spetsa öronen för sådant, djupsinnigt folk kan säga; just de kan dra sådana slutsatser, som vi aldrig hade kunnat drömma om. Om man skulle få för sig att bada, så kan en djupsinnig karl, som står på stranden med händerna bundna, skryta över, vilken god simmare han är och lova att rädda en, när man är på väg att drunkna; då skall man akta sig för att säga »Ja, men för all del, min bäste vän, du står ju med händerna bundna; bekymra dig förr om att lossa dina egna händer ur banden«. Man bör akta sig för att tala så, ty den djupsinnige skall strax hetsa upp sig och säga »Jaså, då påstår ni, att jag inte kan simma! Ni prisar den, som har bundit händerna på mig! Ni har inget förtroende för folk, som räddar drunknande!...« Och så vidare... djupsinnigt folk brukar vara synnerligen värtaligt och överflödar av de allra minst väntade slutledningarna... Såsom även nu: strax drar de slutsatsen, att vi skulle vilja ställa Oblomov högre än Petjorin och Rudin, att vi skulle vilja rättfärdiga hans liggande, att vi inte förstår att se den inre skillnaden, roten till skillnaden emellan honom och de övriga hjältarna o.s.v. Vi skall skynda oss att förklara saker och ting för de djupsinniga.

I allt, varom vi har talat, har vi mer avsett oblomoveriet än personen Oblomov och de övriga hjältarna. Vad personligheterna beträffar, har vi inte kunnat undgå att se skillnaden i temperament, t.ex. hos Petjorin och Oblomov, lika precist som vi inte kan finna den varken hos Petjorin och Onegin eller hos Rudin och Beltov... Vem skulle väl vilja bestrida, att det finns personliga skillnader emellan folk (fastän kanske inte på långt när i den grad och den betydelse, som man vanligen påstår). Men saken är den, att samtliga dessa personligheter är belastade med ett och samma oblomoveri, vilket stämplar dem med en outplånlig prägel av dagdriveri, parasitism och fullkomlig onödighet för världen. Det är högst sannolikt, att Onegin under andra levnadsvillkor, i ett annat samhälle hade varit en riktigt snäll och beskedlig människa, medan Petjorin och Rudin hade fullgjort storslagna bedrifter och Beltov visat sig som en verkligt bra karl. Men under andra utvecklingsvillkor kanske även Oblomov och Tientietnikov inte hade varit sådana tröga murmeldjur utan funnit sig någon nyttig sysselsättning... Saken är den, att de alla nu har ett enda gemensamt drag: en ofruktbar strävan efter verksamhet, medvetandet om att det skulle ha kunnat bli mycket av dem, men att de till ingenting har blivit... Häri är likheten slående. »Jag går i tankarna genom mitt förflutna liv och kan inte låta bli att fråga mig: Varför har jag levat? För vilket ändamål föddes jag?... Och säkert fanns detta ändamål, säkert hade ödet något stort i beredskap för mig, ty jag känner omätliga krafter inom mig... Men jag insåg inte min bestämelse, jag lät mig förledas av lockelsen i fåfänga och låga passioner; ur deras

s. 27 ↓

smältugn kom jag ut hård och kall som järn, men för alltid hade jag förlorat glöden för ädla strävanden — livets yppersta blomma.⁷⁵ Detta var Petjorin. . . Men så här överlägger Rudin om sig själv: »Ja, naturen har gifvit mig mycket, och dock skall jag dö, utan att hafva gjort något värdigt mina krafter, utan att lemna något fruktbringande spår efter mig. All min rikedom skall gagnlöst förspillas: jag skall icke få se någon frukt af mitt utsäde. . . «⁷⁶ Ilja Iljitj står inte de övriga efter: även han »hade ett smärtsamt medvetande av att det låg något gott och ljuvt förborgat inom honom som i en grav, något som kanske redan dött — eller kanske levde det ännu, kanske låg det där som guld i bergets innandöme och väntade på att bli prägladt till gångbart mynt. Det var som om någon stulit de skatter livet skänkt honom och grävt ned dem i hans egen själ, djupt, djupt under allt dåligt och svagt och obrukbart.«⁷⁷ Ser ni: där var *skatter* nergrävda i hans väsen, han förmådde bara aldrig gräva upp dem och blotta dem inför världen. Andra av hans bröder, något yngre sådana, »driver omkring i världen«,

Дела себе исполинского ищут,
Благо наследье богатых отцов
Освободило от малых трудов. . .⁷⁸

Oblomov fantiserade också i ungdomen om att »tjäna fosterlandet så långt krafterna räcker, ty Ryssland behöver både huvud och händer för att bearbeta sina s. 28 ↓
outtömliga rikedomar«. . .⁷⁹ Till och med nu är han »icke främmande för mänskligheten, för dess sorger och elände,⁸⁰ han kan fröjdas över högtflygande planer«⁸¹

⁷⁵Efter Ulf Malmstens och Alice Wallenius' översättning av LERMONTOV: *Furstinnan Mary i Vår tids hjälte* (Bokförlaget Bra Böcker, Höganäs, tryckt i Ungern 1979; s. 158).

⁷⁶Jfr. Rudins brev till Natalja i Ivan TURGENJEV: *Rudin*, kap. XI (översättning av -K-, Stockholm 1883, s. 157); brevet börjar på s. 155. Ryska texten i I.S. TURGENJEV: *Рудин (Rudin)*, kap. XI (Förlaget «Художественная литература», Moskva 1965, s. 134). Brevet börjar på s. 133 i denna utgåva. Här vår egen översättning av detta citat, vilket har hämtats ifrån Dobroljubovs uppsats i DOBROLJUBOV: *Литературная критика* s. 27.

⁷⁷Efter första delen, kapitel VIII i Hjalmar Dahls översättning (Natur och Kultur, Stockholm 1958, s. 103–104). Samma ordalydelse på motsvarande ställe i Lars Erik Blomqvists revision av Hjalmar Dahls översättning (Wahlström&Widstrand/Progress, Stockholm/Moskva 1980, s. 105).

⁷⁸Ur N.A. NEKRASOV'S dikt «Саша» («Sasja»), kapitel 4. Citerat efter DOBROLJUBOV: *Литературная критика* s. 27. Ungefärlig översättning:

De söker sig en viktig uppgift
Tack vare ärvt gods efter rika fäder
Har de befriats ifrån futtiga mödor

⁷⁹Efter andra delen, kapitel IV i Hjalmar Dahls översättning (Natur och Kultur, Stockholm 1958, s. 183).

⁸⁰Efter första delen, kapitel VI i Hjalmar Dahls översättning (Natur och Kultur, Stockholm 1958, s. 73).

⁸¹Egen översättning ur första delen, kapitel VI i GONTJAROV: *Обломов* (denna rad har ingen exakt motsvarighet i utgåvan från 1958, om än tanken är närvarande i stycket).

Fastän han inte driver omkring i världen på jakt efter någon viktig uppgift, så dagdrömmer han likväl om en världsomspännande verksamhet, likväl ser han föraktfullt ner på grovarbetarna och talar med inlevelse om dem:

Нет, я не растачу моей
На муравьиной работе людей. . . ⁸²

Men han slår inte dank mer än de övriga oblomovbröderna; han är blott uppriktigare: han anstränger sig inte att skyla över sin overksamhet ens med samtal i sällskap eller promenader på Nevskij Prospekt.

Varur härrör då skillnaden emellan det intryck, Oblomov gör på oss, och de andra hjältarnas, vilka vi här ovan har dragit oss till minnes? De senare föreställer sig för oss i olika roller såsom starka naturer, vilka nertrampats genom ogynnsamma omständigheter, medan den förre är en lätting, som till och med under de allra gunstigaste omständigheter ingenting skulle uträta. För det första har Oblomov ett alldeles för trögt temperament, varför det är naturligt, att han till förverkligande av sina idéer och avvärjande av fientliga omständigheter gör försök, som är ännu mer halvhjärtade än den sangviniske Onegins eller den hetlevrade Petjorins. I grund och botten är de lika svaga inför fientliga omständigheters krafter, lika benägna att sjunka ihop till nollor, när de ställs inför någon verklig, allvarligt menad verksamhet. Vilka omständigheter kring Oblomov var gynnsamma för att erbjuda honom ett verksamhetsfält? Han hade ett gods, som han kunde iordningställa; han hade en vän, som uppmanade honom att ägna sig åt praktisk verksamhet; han hade en kvinna, som överträffade honom i karaktärsstyrka och klarsynthet samt var ömt förälskad i honom. . . Så säg då, vilken av oblomovarna, som inte hade allt detta, och vilket av detta inte alla av dem gjorde? Såväl Onegin som Tientietnikov förestod själva sina egna gods, och om Tientietnikov brukade bönderna i början till och med säga: »Det var en skarp en«. Men snart kom de underfund med, att herrn visst var rask i början men ingenting begrep och ingenting utträttade, som någon begrep meningen med. . . Och vänskapen? Vad gör de alla med sina vänner? Onegin dödade Lenskij; Petjorin höll på och pikade Werner; Rudin kunde stöta Lezjnjev ifrån sig men drog inte nytta av Pokorskij's vänskap. . . Men var det då ont om folk av Pokorskij's ⁸³ slag på vars och ens väg? . . . Vad var det med dem, då? Förenade de sig med varandra för en enda gemensam sak, sammanslöt s. 29 ↓

⁸²Уг N.A NEKRASOV'S dikt «*Саша*» («*Sasja*»), kapitel 4. Citerat efter DOBROLJUBOV: *Литературная критика* s. 27. Ungefärlig översättning:

Nej, jag skall inte spilla mitt
på folks myraktiga arbete. . .

⁸³Pokorskij var en fattig student och något slags revolutionär cirkelledare, som Rudin och Lezjnjev umgicks med under sin universitetstid. Ö.a.

de sig i ett förbund till försvar emot fientliga omständigheter? Inte alls. . . Samtliga sönderföll till stoft, alla ändade i ett och samma oblomoveri. . . För att inte tala om kärleken. Varenda en av oblomovarna träffade en kvinna, som stod högre än dem själva (ty Krutsiferskaja stod högre än Beltov och t.o.m. furstinnan Mary stod högre än Petjorin), varenda en av dem tog till skamlig flykt undan hennes kärlek eller uppnådde det, att hon själv jagade bort honom. . . Vad förklarar väl detta, om inte det gemena oblomoveriets stämpel på dem?

Förutom skillnaden i temperament ligger den största olikheten i Oblomovs och de övriga hjältarnas själva ålder. Nu talar vi inte om levnadsår; de var nästan jämnåriga, Rudin till och med två–tre år äldre än Oblomov; vi talar om tiden för deras uppträdande. Oblomov hänför sig till den senaste tiden, så att han redan för den yngre generationen, för vårt samtida liv förefaller vida äldre, än de tidigare oblomovarna föreföll. . . Vid universitetet, vid 17–18 års ålder, har han levt med i de strävanden, uppfyllts av de idéer, vilka besjälade Rudin vid trettiofem års ålder. Efter denna kurs fanns för honom endast två vägar: endera verksamhet, riktig verksamhet — inte med munnen enbart utan med huvud, hjärta och händer tillsammans — eller också liggande på soffan med armarna i kors. Hans apatiska natur ledde honom till det senare: eländigt var det, men åtminstone utan lögn och bedrägeri. Om han likt sina bröder hade inlåtit sig på att vitt och brett orda om det, som han nu bara dristar sig att dagdrömma om, då skulle han dagligen fått erfara förgelser liknande dem, han erfor vid mottagandet av ett brev ifrån rättsaren och vid hyresvärdens uppmaning att utrymma lägenheten. Tidigare brukade man älska att andäktigt åhöra frasmånglare, som lade ut texten om nödvändigheten av det ena eller det andra, om upphöjda strävanden o.s.v. Då kanske inte heller Oblomov hade haft något emot att tala om ett och annat. . . Numera skall man däremot bemöta alla sådana frasmånglare och projektmakare med kravet: »Men skulle ni inte vilja försöka?» Det hade oblomovarna knappast förmått uthärda. . .

Ja, faktiskt: man förnimmar ett nytt livs strömning, när man efter genomläsningen av Oblomov begrundar, *att* en sådan typ nu har frammanats i litteraturen. Man får inte tillskriva detta enbart upphovsmannens talang och hans åskådningsspännvidd. Såväl stor talang som de allra vidsyntaste och humanaste åskådningar finner vi likaså hos de författare, vilka frambragt de av oss ovan nämnda föregående typerna. Saken är i stället den, att sedan den förste av dem — Onegin — s. 30 ↓ framträdde och fram till nu, har trettio år förflutit. Det, som då ännu var på fosterstadiet och uttrycktes blott med otydliga och halvt svalda ord uttalade genom viskningar, det har redan antagit en bestämd och fast form, det har utsagts öppet och med hög röst. Frasen har förlorat sin betydelse; ute i själva samhället har behovet av verklig handling uppenbarat sig. Beltov och Rudin, folk med verkligt upphöjda och ädla strävanden, de var icke blott oförmögna att föreställa sig en närliggande möjlighet för lidelsefull, dödlig kamp emot de omständigheter, som tryckte dem. De hade begivit sig in i en tät, okänd skog, drog omkring i ett sum-

pigt, farligt träsk, upptäckte vid fötterna diverse ormar och andra kräldjur, så att de klättrade upp i något träd — dels för att se efter, om de inte kunde få syn på, var någonstans vägen gick, dels också för att vila sig en smula och åtminstone för en stund rädda sig undan farorna att sjunka ner i träsket eller bli ormbitna. Folket, som följt dem, väntade på, vad de skulle säga, och såg upp till dem med vördnad såsom till föregångsmän. Men de, som gått i spetsen, har inte fått syn på någonting ifrån toppen, dit de klättrat upp; skogen var mycket vidsträckt och tät. För övrigt hade de rispat sig i ansiktena, fått flera sår på benen och skadat händerna, när de klättrade upp. . . De lider, de är uttröttade, de måste vila sig, göra det litet bekvämare för sig och sätta sig väl till rätta i trädet. Visserligen gör de ingenting för den gemensamma nyttan, de har ingenting fått syn på och ingenting sagt; de, som står nere på marken, måste själva utan hjälp hugga sig fram och röja sig en väg igenom skogen. Men vem skulle väl vilja kasta sten på dessa olyckliga, för att de skall falla ner ifrån toppen, där de med så mycken möda häftat sig fast, med tanke på den gemensamma nyttan? Man tycker synd om dem och kräver ännu inte av dem, att de skall delta i skogsröjningen; på deras lott har fallit en annan uppgift, och de har utfört den. Om detta inte har lett någonstans, så är det inte deras fel. Ur denna synvinkel har var och en av författarna tidigare kunnat betrakta sina oblomovska hjältar och de har gjort rätt däri. Härtill har även fogats hoppet om att någonstans lyckas komma ut ur skogen och fram till vägen, vilket länge närts av hela skaran vandrare, om än de inte lika länge behållit förtroendet för de föregångsmäns skarpsynthet, vilka klättrat upp i trädet. Men så småningom har saken klarnat och tagit en annan vändning: föregångsmännen har börjat trivas i trädet; de överlägger synnerligen värtaligt om olika vägar och medel att taga sig upp ur träsket samt ut ur skogen; de har i trädet till och med hittat något slags frukter och avnjuter nu dem, medan de kastar ner skalen; de kallar till sig s. 31 ↓ ytterligare några, som de valt ut ur hopen, vilka tar sig upp i trädet och stannar där; men de spanar inte längre efter någon väg utan endast njuter av frukterna. Nu är detta redan Oblomovar i egentlig mening. Men de arma vandrarna, som står där nere, de sjunker ner i träsket, ormarna stinger dem, kräldjuren hotar dem, grenarna piskar dem i ansiktet. . . Slutligen beslutar hopen att skrida till verket och vill kalla ner dem, som tidigare klättrat upp i trädet; men Oblomovarna tiger och stoppar i sig av frukterna. Då vänder sig hopen emot dem, som tidigare varit deras föregångsmän, ber dem klättra ner och hjälpa till med det gemensamma arbetet. Men föregångsmännen upprepar åter de tidigare fraserna om nödvändigheten av att utspana en väg, så att röjandet inte lönar mödan. Då ser de arma vandrarna sitt misstag, slår ifrån sig med händerna och säger: »Äh, ni är ju idel Oblomovar!« Därefter börjar det verksamma, rastlösa arbetet: de hugger ner träden, bygger av dem en bro över träsket, anlägger en stig, slår ihjäl de ormar och andra kräldjur, som kommer i deras väg, utan att bry sig vidare om dessa besserwissrar, om dessa starka naturer, Petjorinar och Rudinar, vilka de tidigare har satt sitt hopp till, vilka

de har beundrat. Oblomovarna betraktar först med lugn den allmänna rörelsen, men sedan blir de sina vanor trogna fega och börjar ropa. . . »Aj, aj, — gör inte så, sluta,« ropar de, när de ser, att man är i färd med att hugga ner det träd, de sitter i. »Snälla ni, vi kan ju slå ihjäl oss, och tillsammans med oss förgås de sköna idéer, de upphöjda känslor, de humana strävanden, den vältalighet, det patos, den kärlek till allt skönt och ädelt, som alltid har bott inom oss. . . Sluta, sluta! Vad är det, ni tar er till? . . . « Men vandrarna har redan tusen gånger hört alla dessa sköna fraser, så att de inte längre skänker dem någon uppmärksamhet utan fortsätter med arbetet. För Oblomovarna återstår ännu ett medel att rädda sig själva och sitt goda rykte: klättra ner ur trädet och ta itu med arbetet tillsammans med de övriga. Men som vanligt tappar de huvudet och vet inte, vad de skall göra. . . »Varför nu detta så plötsligt?« upprepar de förtvivlat och fortsätter med att utslunga fruktlösa förbannelser över den dumma hop, som förlorat aktningen för dem.

Men hopen har ju rätt! I fall den nu har blivit medveten om nödvändigheten av verklig handling, så kan det göra dem alldeles detsamma, om det är en Petjorin eller en Oblomov, de har framför sig. Vi skall inte om igen säga, att Petjorin vid förhandenvarande omständigheter skulle ha handlat just så, som Oblomov; han skulle under dessa förhållanden kunna utvecklas i andra riktningen. Men en typ, som har skapats av en stor talang, är långlivad; även nu lever folk, som skulle kunna föreställa kopior av Onegin, Petjorin, Rudin m.fl. och inte i det avseendet, att de skulle kunna utvecklas under andra omständigheter, utan just på det vis, som de framställts av Pusjkin, Lermontov och Turgenjev. Det är bara i det samhällsliga medvetandet, som de alla mer och mer förvandlas till en Oblomov. Vi skall inte påstå, att denna förvandling redan är fullbordad; nej, ännu tillbringar tusentals människor sin tid med samtal, tusentals människor är beredda att förväxla samtal med handling. Däremot har förvandlingen redan börjat — det visar den typ, som Gontjarov har skapat i Oblomov. Den hade inte kunnat dyka upp, om det inte i åtminstone någon del av samhället mognat en medvetenhet om, hurudana nollor alla dessa kvasibegåvade naturer är, vilka man tidigare beundrade. Tidigare brukade de skyla sig med olika mantlar, pynta sig med olika frisyrrer, vinna anhängare genom olika talanger. Nu har däremot Oblomov uppenbarat sig inför oss avslöjad sådan han är, tigande, nerdragen ifrån den vackra piedestalen till den mjuka divanen, i stället för mantel iklädd endast en rymlig morgonrock. Frågan: *vad gör han? vari består hans livs mål och mening?* — den är ställd direkt och klart, inte splittrad av några som helst bifrågor. Det är därför, som nu bråda tider för samhällligt arbete redan har inträtt eller är på väg att inträda. . . Det är också därför, som vi i början av denna uppsats sade, att vi i Gontjarovs roman ser *ett tidens tecken*.

Se bara, hur faktiskt synen på de bildade och vältaliga slöfockarna, som man tidigare tagit för riktiga, stora personligheter i det samhällsliga livet, har förändrats.

Nu ser ni framför er en ung man, mycket stilig, skicklig, bildad. Han beger sig

ut i societeten och röner där framgång; han går på teatrar, baler och maskerader; han klär sig lika förträffligt, som han äter middag; han läser böcker och skriver mycket språkriktigt. . . Hans hjärta bryr sig bara om det dagliga societetslivet, men har även något begrepp om högre frågor. Han älskar att språka om lidelser,

om livets underbara öden
om tron på något efter döden,⁸⁴

*om livets ständiga förtreter
om gravens dolda hemligheter,*⁸⁵

Han har några rättskaffens grundsatser:

Livegenskapen skulle lättas
och bönderna i frihet sättas
mot gäldande av skatt,⁸⁶

*Så detta ödemarkens snille
föråldrat dagsbeting nu ville
förändra till en mindre skatt,*⁸⁷

Ibland kan han avstå ifrån att utnyttja oerfarenheten hos en ung kvinna, han s. 33 ↓
inte älskar; han kan avstå ifrån att sätta stort pris på sina framgångar i societeten. Han står högre än den honom omgivande societetens sällskapsliv såtillvida, att han blivit medveten om dess tomhet; han kan till och med lämna societeten och flytta till landet, men där har han också tråkigt, då han inte vet, hur han skall finna sig någon uppgift. . . Till följd av sysslolösheten kommer han på kant med sin vän, som han av lättsinne dödar i en duell. . . Efter några år återvänder han till societeten igen och förälskar sig i en kvinna, vars kärlek han själv tidigare avvisat, eftersom hon fordrade, att han skulle avstå ifrån det fria, kringflackande livet. . . Ni igenkänner i denne man Onegin. Men se noga efter; detta är — en Oblomov.

Nu har ni framför er en annan man, en med lidelsefullare själ, med större egenkärlek. Denne har inom sig liksom av födseln allt det, som hos Onegin utgör föremål för omsorger. Han bemödar sig inte om sin personliga puts och sin

⁸⁴Citatet ur andra sången, 16:e strofen, är här hämtat ifrån s. 40 i Alfred JENSENS översättning av PUSJKINS »Eugen Onegin« (Albert Bonniers bokförlag, Stockholm 1918).

⁸⁵Citatet ur andra kapitlet, 16:e strofen, är här hämtat ifrån s. 53 i Kjell JOHANSSONS översättning av PUSJKINS »Eugen Onegin« (Bokförlaget Murbräckan <murbrackan@swipnet.se>, Borby; tryckt i Kristianstad 1999).

⁸⁶Citatet ur andra sången, 4:e strofen, är här hämtat ifrån sidorna 34–35 i Alfred JENSENS översättning av PUSJKINS »Eugen Onegin« (Albert Bonniers bokförlag, Stockholm 1918).

⁸⁷Det följande citatet ur andra kapitlet, 4:e strofen, är här hämtat ifrån s. 47 i Kjell JOHANSSONS översättning av PUSJKINS »Eugen Onegin« (Bokförlaget Murbräckan <murbrackan@swipnet.se>, Borby; tryckt i Kristianstad 1999).

klädedräkt; han är en societetsmänniska även utan sådant. Han behöver inte välja ut ord och glänsa med lånat sken; ty även dem förutan är hans tunga såsom en rakkniv. Han föraktar verkligen folk, ty han förstår så väl deras svaga sidor; han förstår verkligen att bemäktiga sig kvinnans hjärta, inte för ett kort ögonblick utan länge, inte sällan för gott. Alla, han möter på vägen, förstår han att undanröja eller tillintetgöra. Hans olycka är blott en enda: han vet inte varthän, han skall gå. Hans hjärta är tomt och kallsinnigt inför allting. Han har provat allt; redan i ungdomen har alla nöjen, som för pengar köpas kan, ingivit honom avsmak; societetsskönheternas kärlek har också ingivit honom avsmak, ty den har inte givit hans hjärta något; även vetenskaperna har tråkat ut honom, ty han har upptäckt, att varken ära eller lycka beror av dem: de allra lyckligaste människorna är de okunniga och lyckliga framgång; krigets faror har också snart uttråkat honom, ty han har inte sett någon mening i dem men har snart vant sig vid dem. Slutligen har till och med den rena, trohjärtade kärleken från en ung kvinna utan bildning, som han själv tycker om, tråkat ut honom; inte ens i henne finner han tillfredsställelse för sina utbrott. Men vad är detta för utbrott? Vilka följder får de? Varför ägnar han dem inte all sina själskraft? Därför, att han själv inte begriper och inte gör sig mödan att begrunda det, vart hans själskraft leder hän; sålunda fyller han sitt liv med att tala hånfullt om dumhuvuden, röra upp stormar i oerfarna fröknars hjärtan, blanda sig i andras hjärteangelägenheter, tränga sig på och mocka gräl, visa djärvhet i struntsaker, slåss i onödan. . . Ni besinnar, att detta är historien om Petjorin, att det är med nästan likadana ord, han själv förklarar sin gestalt Maxim Maximytj. . . Se noga efter: även här ser ni samme Oblomov. . . s. 34 ↓

Men här har vi ännu en man, en som vandrar sin väg med större medvetenhet. Han icke blott förstår, att han behöver mycken kraft, men han vet även, att han har ett storslaget mål. . . Han misstänker nog till och med, vad det är för ett mål och var det är beläget. Han är ädel, ärlig (även om han inte alltid betalar sina skulder); det är inte om struntsaker, han talar med sådan glöd, utan om upphöjda ting; han försäkrar sig vara beredd att offra sig för mänsklighetens väl. I hans huvud är alla frågor lösta, samtliga bragta i levande inbördes samklang; med sina mäktiga ord lockar han till sig oerfarna ynglingar, så att de, när de har hört på honom, känner sig kallade till något storverk. . . Men hur framlever han sitt eget liv? På så vis, att han påbörjar allt och ingenting fullföljer till slutet, kastar sig hit och dit åt alla håll, hungrigt försöker engagera sig i allting och — förmår inte alls engagera sig. Han förälskar sig i en ung kvinna, vilken till sist talar om för honom, att hon trots moderns förbud är beredd att tillhöra honom; men då svarar han: »Min Gud! Alltså är er lilla mamma inte införstådd! Åh Gud! Så plötsligt! . . . Vi kan ingenting göra, vi måste underkasta oss. . . «⁸⁸ Häri ligger en noggrann avbild av hela hans liv. . . Ni vet redan, att detta är Rudin. . . Nej, nu är han redan en Oblomov. När ni

⁸⁸Här vår översättning efter texten i DOBROLJUBOV:s uppsats. Motsvarande innehåll finnes

noga betraktar denna personlighet och ställer honom ansikte mot ansikte med det moderna livets fordringar, så skall ni själv övertyga er om det.

Det gemensamma för alla dessa människor är det, att de inte har någon angelägenhet i livet, som skulle kunna vara dem en livsnödvändighet, en hjärtats helgedom, en religion, som organiskt sammanvuxit med dem, så att dess avlägsnande ifrån dem innebure, att man berövade dem livet. Allt hos dem är ytligt, ingenting i deras väsen har några inre rötter. De gör, skulle man kunna säga, ändå någonting, när någon yttre nödvändighet tvingar dem; såsom Oblomov åker på visiter, när Stolz släpar honom med sig, eller köper noter och böcker till Olga samt läser det, som hon får honom läsa. Deras sinnelag lutar dock inte åt den verksamhet, som tillfälligheten ålagt dem. Hade man erbjudit var och en av dem till skänks alla yttre fördelar, som de måste skaffa sig genom arbete, då hade de med glädje avstått ifrån sitt värv. I kraft av oblomoveriet skall den oblomovske tjänstemannen sluta gå till kontoret, om han även utan att gå dit får behålla sin lön och stiger i tjänstegraderna. Krigaren svär att inte låta sig kallas till vapen, om man erbjuder honom samma villkor, ja t.o.m. låter honom behålla sin vackra uniform, vilken är mycket nyttig vid vissa tillfällen. Professorn upphör med att föreläsa, studenten slutar studera, författaren lägger författarskapet på hyllan, skådespelaren uppträder inte på scenen, konstnären kasserar gravyrstift och palett — allt under högstämt tal, om de finner någon möjlighet att till skänks erhålla allt, vad de nu skaffar sig genom arbetsmöda. De endast talar om höga strävanden, medvetenhet om moralisk plikt, det gemensamma bästa; men vid närmare granskning framkommer, att allt detta är ord och åter ord. Deras allra hetaste, hjärtinnerligaste strävan är en strävan efter lugnet, efter morgonrocken; och själva deras verksamhet är ingenting annat än en *hedersmorgonrock* (efter ett talesätt, som inte vi har hittat på), varmed de skyler sin egen tomhet och apati. Till och med de allra mest bildade människor, däribland folk med en livlig natur och ett varmt hjärta, har utomordentligt lätt för att avstå ifrån ett praktiskt liv enligt sina idéer och planer, utomordentligt snart slår de sig till ro med den omgivande verkligheten, vilken de dock inte upphör att i ord hålla för nedrig och avskryvård. Detta betyder, att allt det, varom de talar och dagdrömer, är något för dem främmat och avlägset; i deras hjärtas djup rotar sig en enda dröm, ett enda ideal: det allra yttersta lugn, kvietism, oblomoveri. Många går även så långt, att de inte kan föreställa sig, att människan skulle kunna arbeta av lust, av begeistring. Tag och läs i »Экономический указатель«⁸⁹ tankegången om, att alla skulle hungra ihjäl till följd av sysslolöshet, om man genom jämn fördelning av rikedomarna skulle beröva privatpersoner drivfjädern till strävan efter att samla sig en förmögenhet. . .

i TURGENJEF: *Rudin*, kap. IX (första svenska utgåvan i översättning av -K-, Stockholm 1883, s. 135).

⁸⁹»Äkonomitjeskij ukazatelj«, »Ekonomiskt notisblad«, ordagrant »Ekonomisk visare«

Ja, alla dessa oblomovar har aldrig i sitt eget kött och blod bearbetat de grundsatser, man bibringat dem, aldrig har de fört dem fram till sina slutsatser, aldrig fört dem fram till den gräns, där ord blir till handling, där principen sammansmälter med ett själens inre behov, försvinner in i denna och ombildas till en enda kraft, som driver människan. Det är därför, som dessa människor också oupphörligen ljuger; det är därför, som de också visar sig så hållningslösa i enskilda delar av sin gärning. Det är också därför, som abstrakta aspekter är dem kärare än levande fakta, generella principer kärare än livets enkla sanning. De läser nyttiga böcker för att få veta, vad som skrives; de skriver ädla uppsatser för att beundra den logiska strukturen i sitt eget språk; de talar djärva ord för att få höra väljudet i sina egna fraser och tack vare dessa bli lovprisade av sina åhörare. Men vad övrigt är, vilket målet är med allt detta läsande, skrivande och talande — det endera vet de inte alls, eller också oroar de sig inte alltför mycket för detta. De skall ständigt säga er: detta vet vi, detta tror vi, och för övrigt — hur man här vill, vår sak — åt sidan. . . Så länge inget arbete var i sikte, kunde man ännu slå blå dunster i ögonen på denna publik, kunde man vara högmodig över det, att vi där, sade man, dock alla anstränger oss, går, talar, berättar. På detta grundade sig också framgången i samhället för folk som Rudin. Till och med ännu mer: man kan ägna sig åt dryckeslag och utsävningar, småintriger, ordvitsar, taskspeleri — och försäkra, att detta har vi inlåtit oss på, säger man, därför, att inget utrymme funnes för vidsträcktare verksamhet. Då måste även Petjorin, ja, till och med Onegin, framstå såsom med omätliga själsförmögenheter utrustade personligheter. Men har alla dessa hjältar redan stigit åt sidan för att spela andraplansroller, förlorat sin förutvarande betydelse, upphört att förvirra oss med uttolkandet av sin gåtfullhet och mystiska oöverensstämmelse mellan sig och samhället, mellan sina stora krafter och intigheten i sina gärningar. . .

*Har hon då faktiskt ordet funnit,
har gåtans svar hon kommit på?*⁹⁰

Detta ord är — *o b l o m o v e r i*.

⁹⁰Citatet ur sjunde kapitlet, 25:e strofen, är här hämtat ifrån s. 170 i Kjell JOHANSSONS översättning av PUSJKINS »Eugen Onegin« (Bokförlaget Murbräcken <murbrackan@swipnet.se>, Borby; tryckt i Kristianstad 1999). Alfred Jensens översättning av dessa rader passar inte lika bra i sammanhanget här (har Kjell Johansson måne medvetet översatt så, att det skall passa som citat i Dobroljubovs uppsats? :)), men de lyder sålunda:

När skall hon gåtans nyckel finna
och få ett svar på frågan: vem? . . .

Detta citat ur sjunde sången, 25:e strofen, är här hämtat ifrån s. 157 i Alfred JENSENS översättning av PUSJKINS »Eugen Onegin« (Albert Bonniers bokförlag, Stockholm 1918).

Om jag nu ser en godsägare, som lägger ut texten om mänskliga rättigheter och nödvändigheten av personlighetsutveckling — då vet jag redan ifrån de första orden, att detta är en Oblomov.

Om jag möter en ämbetsman, som beklagar sig över det röriga och besvärliga med korrespondensen — då är han en Oblomov.

Om jag hör en officers klagan över det tröttsamma i paraderna och djärva resonemang om det onyttiga med *långsam marsch* o.s.v. — då tvivlar jag inte på, att han är en Oblomov.

När jag i tidningarna läser om liberala undermedel emot missbruk och glädje däröver, att äntligen det har utträttats, som vi länge har hoppats på och önskat — då tänker jag, att detta skriver de från Oblomovka.

När jag i en krets av bildade människor med varm medkänsla för mänsklighetens lidande, vilka i många år med oförminskad hetta berättat samma (och ibland nya) anekdoter om mutkolvar, förföljelser eller förtryck, olagligheter och godtycke av varjehanda slag — då får jag ofrivilligt en känsla av att vara förflyttad till det gamla Oblomovka. . .

Hejda dessa människor i deras högljudda mångordighet och säg: »Ni talar om, att det och det inte är bra; vad skall man då göra?« Det vet de inte. . . Föreslå dem det allra enklaste medel, så säger de: »Ja, men varför så plötsligt?« Det skall de helt bestämt svara, ty annorlunda kan Oblomovar inte svara. . . Fortsätt samtalet med dem och fråga, vad de tänker göra. Då skall de svara er med det, som Rudin svarade Natalja: »Vad göra? Underkasta sig ödet, förstås. Vad skall man väl göra! Jag vet alltför väl, hur bittert, tungt, outhärdligt detta är, men döm själv. . . « o.s.v. (Jfr. TURGENJEV: *Повесть*, del III, sida 249)⁹¹ Mer skall man icke vänta sig, ty de är alla märkta av oblomoveriet.

Vem skall då äntligen få dem att röra sig ur fläcken med detta kraftfulla ord »framåt!«, varom Gogol drömde och som Ryssland så länge och kvalfullt väntat på? Hittills har denna fråga inte besvarats, varken i samhället eller i litteraturen. Gontjarov, som lyckats begripa och visa oss vårt oblomoveri, har dock icke förmått erlägga tributen till den allmänna förvillelse, som hittills varit så stark i vårt samhälle: han beslöt sig för att begrava oblomoveriet och ägna det ett berömmande ord vid graven. »Farväl, gamla Oblomovka!« . . . »Din tid är ute!«⁹² säger han med Stolz' mun och med orätt. Hela Ryssland, som redan har läst ut eller snart skall ha läst ut Oblomov, håller inte med om detta. Nej, Oblomovka är vårt egentliga fosterland, dess ägare är våra uppfostrare, dess trehundra av Zachars slag står ständigt redo till vår tjänst. I var och en av oss sitter där en betydande del av Oblo-

⁹¹Hänvisningen gäller någon rysk utgåva. Citatet återgives här i vår egen översättning ifrån Dobroljubovs uppsats.

⁹²Efter fjärde delen, kapitel VIII i Hjalmar Dahls översättning (Natur och Kultur, Stockholm 1958, s. 432).

mov, och det är ännu för tidigt att skriva någon dödsruna över oss. Det saknas fog för att skriva följande rader om oss och Ilja Iljitj:

»Jo, därför att det hos honom finns något som är finare än varje förnuftigt huvud. Det är hans ärliga och trofasta hjärta! Det är hans medfödda rikedom; och den rikedom han fört med sig oskadd genom livet. Han har fått sina törnar och fallit till marken, hans eld har svalnat, han har domnat bort och till slut har han blivit besviken, krossad, och förlorat kraften att leva, men sin ärlighet och sin trofasthet har han inte förlorat. Hans hjärta har aldrig givit ifrån sig en enda falsk ton, någon gemenhet har aldrig fäst vid honom. Ingen pyntad lögn kommer någonsin att smicka honom, och ingenting kommer att länka honom in på orätt väg. En hel ocean av smuts och ondska må svalla kring honom, hela världen må bli förgiftad och vändas ut och in — men aldrig kommer Oblomov att tillbedja lögnens avgudabild, i hans själ kommer det alltid att vara rent och lysa av hederlighet. . . Det är en genomskinlig själ, klar som kristall; sådana människor finns det få av, de är sällsynta, de är pärlor i den stora massan! Hans hjärta kan inte mutas med någonting, det hjärtat kan man överallt lita på.«⁹³

Vi skall inte börja utbreda oss över detta avsnitt; men var och en av läsarna märker, att en stor osanning är innesluten däri. Blott ett är i verkligheten gott i Oblomov: det, att han inte anstränger sig för att slå blå dunster i ögonen på andra s. 38 ↓ utan visar upp sig sådan han är — som latmask. Men jag ber, säg mig, när skulle man *kunna förlita sig* på honom? Kanske möjligen, när ingenting behöver göras? Häri utmärker han sig verkligen så, som ingen annan. Men att ingenting göra är möjligt även utan hans hjälp. Han knäböjer inte framför lögnens avgudabild! Men varför det, då? Jo, därför, att han är alltför lat för att resa sig ifrån divanen. Men dra honom ur bädden och ställ honom på knä framför denne avgud; då mäktar han inte själv resa sig upp. Ingenting kan man muta honom med. Men vad skulle man muta honom för? För att han skulle röra sig ur fläcken? Nå, detta är verkligen besvärligt. Ingen smuts skall fläcka honom! Ja, så länge han ligger där för sig själv, så är det väl ingen fara; men så kommer Tarantiev, Zatiortyj, Ivan Matvjejitj — brr! Sådan vedervärdig gemenhet, som nu tar sin början omkring Oblomov. De äter och dricker på hans bekostnad samt förleder honom till dryckenskap och lurar honom med en falsk växel (vilken Stolz en smula burdust, efter ryska sedvänjor,

⁹³Kapitel VIII i fjärde delen av GONTJAROV: *Обломов* saknas dessvärre i utgåvan av Hjalmar Dahls översättning på Natur och Kultur (Stockholm 1958), där i stället ryska textens kapitel IX uppträder som kapitel VIII. Citatet är här hämtat ur kapitel VIII i utgåvan på Wahlström&Widstrand/Progress (Stockholm/Moskva 1980), s. 523–524. Kan manne detta kapitel vara översatt av Lars Erik Blomqvist, som har reviderat Hjalmar Dahls text för denna utgåva?

utan rannsaking och dom befriar honom ifrån), de ruinerar bönderna i hans namn och plockar honom obarmhärtigt på pengar för allt och ingenting. Han uthärdar allt detta stillatigande och det är förstås därför, han inte ger ifrån sig en enda falsk ton.

Nej, man får inte så smickra den levande, och vi är ännu vid liv, vi är ännu såsom tidigare Oblomovar. Oblomoveriet har aldrig lämnat oss och har inte börjat lämna oss ens nu — *för närvarande* o.s.v. Vilken av våra litteratörer, publicister, bildade människor, i offentligheten verksamma personligheter, vem av dem skall inte känna sig träffad av det, Gontjarov skrev om Ilja Iljitj på följande rader:

»Och då älskade Oblomov att drömma sig bort, att leva i sin egen nyskapade värld. Han var icke främmande för mänskligheten, för dess sorger och elände, han kunde gråta bittert över dem i sin själ, han kunde lida outsägligt, han kunde känna en oändlig längtan någonstans långt bort — och det var väl i grunden upp till den värld dit Stolz en gång velat föra honom med sig. . .

Då rann milda tårar nedför hans mjuka kinder. . .

Det kunde också hända att han uppfylldes av vrede över världens ondska, över människornas lastbarhet, lögner och förtal, och han kunde känna en varm önskan att upplysa världen om det onda, tankarna korsade varandra i hans huvud, de böljade fram som havets vågor och mognade gång på gång till en eller annan ädel föresats, blodet sjöd, pulsarna bultade, musklerna spändes, föresatserna blev till en okuvlig längtan — och med strålände ögon ligger han där, han ändrar ställning en gång och två, han reser sig upp till hälften, han sträcker fram handen och ser sig inspirerad omkring, och i detta ögonblick kunde man verkligen vänta sig att denna ädla strävan skulle utlösa sig i handling, man väntar sig ett stordåd. . .

Men då ser han himlen rodna i väster, dagen lider mot sitt slut och med den lägger sig också Oblomovs överspända krafter till ro, stormen bedarrar, blodet flyter åter lugnt i hans ådror, huvudet blir nyktert som förr. Långsamt och tankfullt vänder sig Oblomov på rygg och blickar vemodigt ut genom ut genom fönstret, följer sorgset solen där den går ned bakom det stora fyravåningshuset.

Hur många, många gånger han sett denna solnedgång!«⁹⁴

⁹⁴Efter första delen, kapitel VI i Hjalmar Dahls översättning (Natur och Kultur, Stockholm 1958, s. 73–74). Samma ordalydelse på motsvarande ställe i Lars Erik Blomqvists revision av Hjalmar Dahls översättning (Wahlström&Widstrand/Progress, Stockholm/Moskva 1980, s. 73).

Inte sant, bildade och ädelt tänkande läsare, här är ju en trogen avbild av era ädla strävanden och er nyttiga verksamhet? Skillnaden ligger bara i det, vid vilken tidpunkt, ni når fram dit i er utveckling. Ilja Iljitj nådde så långt, att han reste sig till hälften i sängen, sträckte ut handen och blickade omkring sig. Andra kommer aldrig så långt; hos dem är det endast tankarna, som driver omkring i huvudet likt vågor på havet (sådana är flertalet); hos andra växer tankarna till föresatser men når aldrig upp till att bli strävanden (dessa är färre); hos andra åter uppenbarar sig till och med strävanden (dessa är ännu alltför få)...

Således, medan vi undersöker inriktningen på den samtid, då all litteratur, såsom hr. Benediktov uttrycker det, utgör

... en pina för vårt kött.
Bojor på prosa och vers⁹⁵

så skall vi ödmjukt medgiva, att hur smickrande för vår egenkärlek hr. Gontjarovs lovord till Oblomov än är, så kan vi inte tillerkänna dem rättmätighet. Oblomov retar mindre än Petjorin och Rudin en frisk, ung, verksam människa, men icke desto mindre är han vedervärdig i sin värdelöshet.

Hr. Gontjarov betalade tribut till sin samtid genom att införa ett motgift till Oblomov — Stolz. Men med anledning av denna person måste vi ännu en gång upprepa vår stående åsikt, att litteraturen inte får springa livet för långt i förväg. Sådana som Stolz, folk med målmedveten, aktiv karaktär, vars varje tanke strax uppenbarar sig såsom en strävan och övergår i handling, förekommer ännu inte i vårt samhällsliv (därmed menar vi det bildade samhälle, som har tillträde till upphöjda strävanden; i massan är idéer och strävanden avgränsade till sådana mycket närliggande och få föremål, vilka folk oupphörligt snubblar över). Författaren har själv erkänt detta, i det han talar om vårt samhälle: »Men här var det plötsligt ett par vakna ögon som slogs upp, här ljöd raska, kraftiga steg och en stämma med liv i... Hur många Stolz skall icke ännu träda fram under ryska namn!«⁹⁶ Där måste träda fram många av dem, därom råder intet tvivel; men nu saknas än så länge s. 40 ↓ en grund för dem att stå på. Därför är det också, som vi i Gontjarovs roman endast får se, att Stolz är en verksam man, vilken ständigt håller på med någonting, springer omkring, företager sig saker, talar om, att livet innebär arbetsmöda o.s.v. Men vad är det, han gör och hur listar han ut, hur han skall kunna göra någonting

⁹⁵Ur V.G BENEDIKTOVS dikt »*Современная молитва*« (»En modern bön«), 1857. Vår översättning; ryska texten lyder (citerat efter Dobroljubov):

... нашей плоти истязанье.
Вериги в прозе и стихах, —

⁹⁶Efter andra delen, kapitel II i Hjalmar Dahls översättning (Natur och Kultur, Stockholm 1958, s. 164).

ordentligt här, när andra här ingenting förmått? Detta förblir oss en gåta. På ett ögonblick ställde han Oblomovka i ordning till Ilja Iljitj; hur då? Det vet vi inte. På ett ögonblick annullerade han Ilja Iljitjs falska växel; hur då? Det vet vi. Sedan han åkt iväg till Ivan Matvjejitjs chef och talat vänskapligt med honom, blev Ivan Matvjejitj, vilken Oblomov givit växeln, inkallad till chefen, som inte bara befallde Ivan Matvjejitj att återlämna växeln utan till och med att lämna tjänsten. Och det var rätt åt honom, förstås; men att döma av detta tillfälle har Stolz ännu inte vuxit upp till idealet för den ryske affärsmannen. Det är ju heller inte möjligt; det är för tidigt. Än så länge — om än han är aldrig så klyftig — så kan han i synlig samhällelig verksamhet endast, om man så vill, vara den *dygdige förpacktare* Murazov, som gör gott genom sin tiomiljonersförmögenhet, eller den ädle godsägaren Kostanzjoglo⁹⁷ — men längre kommer man inte. . . Vi förstår heller inte, hur Stolz i sin verksamhet lugnt kunde bortse ifrån alla strävanden och behov, som överväldigade till och med Oblomov, som om han kunde vara tillfreds med sin belägenhet, slå sig till ro med sin enskilda, privata, exklusiva lycka. . . Man skall inte glömma, att han har träsket under sig, att det gamla Oblomovka står i närheten, att det ännu är nödvändigt att röja undan skogen för att komma ut på stora vägen och springa ifrån oblomoveriet. Huruvida Stolz gjorde någonting av detta, närmare bestämt vad han gjorde och hur han gjorde det — det vet vi inte. Men utan detta kan vi inte vara nöjda med hans personlighet. . . Vi kan bara säga det, att det inte är denne man, som »på ett för en rysk själ begripligt mål skulle kunna sporra oss med det kraftiga ordet *framåt!*«.

Kanske Olga Iljinskaja är bättre skickad än Stolz till denna bedrift; hon kanske står vårt unga liv närmare än han. Vi har inte talat om de kvinnor, Gontjarov skapat: varken om Olga eller Agafja Matvejejeva Psjenitsyna (inte ens om Anisia eller Akulina, vilka också utmärker sig genom sina särskilda karaktärer), ty vi känner fullständig kraflöshet, när det gäller att säga något om dem. Ett sönderläggande av de kvinnotyper, Gontjarov skapat, innebure att man gjorde anspråk på att vara en stor kännare av kvinnohjärtat. Då vi förvisso inte har denna egenskap, s. 41 ↓ kan vi endast beundra Gontjarovs kvinnor. Damer brukar säga, att den psykologiska analysens äkthet och detaljnoggrannhet är häpnadsväckande hos Gontjarov, och damerna kan man i detta fall inte annat än lita på. . . Vi skall inte drista oss att lägga någonting till denna bedömning, ty vi fruktar för att begiva oss in i detta för oss helt och hållet okända land. Men vi skall våga oss på att vid slutet av denna uppsats säga några ord om Olga och om hennes förhållande till oblomoveriet.

Olga företräder genom sin utveckling det högsta ideal, som en rysk konstnär nu bara kan frammana ur det närvarande ryska livet. Därför är det, som hon med klarheten och enkelheten i sin logik samt sitt hjärtas och sin viljekrafts underbara harmoni förbluffar oss till den grad, att vi till och med är beredda att tvivla på

⁹⁷Murazov och Kostanzjoglo förekommer i GOGOL: *Döda själar*.

dess poetiska sanning och säga: »Sådana flickor finns inte«. När vi följer henne hela romanens fortsatta lopp igenom, så finner vi emellertid, att hon ständigt är sig själv och sin utveckling trogen, att hon inte föreställer något av upphovsmannens tänkespråk utan är en levande person, dock en sådan, som vi ännu aldrig mött. I henne snarare än i Stolz kan man se en antydning om det nya ryska livet; av henne kan man vänta sig det ord, som skall bränna bort och utplåna oblomoveriet. . . Hon börjar med kärleken till Oblomov, med sin tro på honom, på hans sedliga omgestaltning. . . Längre och ihärdigt, med kärlek och öm omsorg gör hon sig möda med att försöka väcka liv och framkalla verksamhet i denne man. Hon vill inte tro, att han skulle vara så kraftlös och oförmögen till gott; då hon i honom älskar sitt eget hopp, sin egen framtidsskapelse, gör hon allt för honom; hon bortser ifrån, vad som anses anständigt, och åker ensam hem till honom utan att ha sagt någon det och utan att vara rädd, i motsats till honom, för att få dåligt rykte. Men hon anmärker strax med anmärkningsvärd finkänslighet på varje falskhet, som kommer till uttryck i hans natur, och förklarar utomordentligt enkelt för honom, varför detta är lögn och inte sanning. Han skriver t.ex. henne ett brev, varom vi ovan har talat, och sedan försäkrar han henne, att han skrivit det endast av omsorger om henne, helt utan tanke på sig själv, uppoffrande sig själv o.s.v. »Nej,« svarar hon, »det är inte sant; om ni hade tänkt på min lycka och ansett bortovaron ifrån er nödvändig för denna, då hade det varit enklare att bara ge sig iväg och inte skicka mig något brev först.« Han säger, att han är rädd för, att hon skall bli olycklig, om hon med tiden begriper, att hon har misstagit sig på honom, slutar att älska honom och förälskar sig i en annan. Hon frågar till svar på detta: »Var är det, ni ser min olycka? Just nu älskar jag er, och jag mår väl; men sedan blir jag förälskad i någon annan, alltså kommer jag att ha det bra tillsammans med den andre. Det är onödigt att oro sig för mig«. ⁹⁸ Denna tankarnas enkelhet och klarhet innesluter i sig ett förskott på det nya livet, inte det, under vars villkor det samtida samhället vuxit fram. . . Sedan — så lydiga Olgas viljekraft är emot hennes hjärta! Hon fortsätter sitt förhållande och sin kärlek till Oblomov, oaktat alla förargligheter vid sidan om, hån o.s.v., ända tills hon blir övertygad om hans avgjorda uselhet. Då säger hon honom rent ut, att hon har misstagit sig på honom och att hon inte kan besluta sig för att förena sitt öde med hans. Ännu då hon på detta sätt ger honom korgen, berömmar hon honom och talar vänligt med honom; ja, till och med efteråt; men genom sitt uppträdande tillintetgör hon honom, såsom aldrig någon av oblomovarna någonsin blivit tillintetgjord av en kvinna. Tatiana talar till Onegin vid romanens slut:

Jag älskar er. Behövs det sägas?
Men jag är icke längre fri

⁹⁸GONTJAROV: *Oblomov*, andra delen, kapitel X.

och eden skall jag trogen bli.⁹⁹

*Jag älskar er (varför bedraga?),
men har en annan make fått
som jag vill trogen bli för gott.*¹⁰⁰

Det är således endast yttre moralisk plikt, som räddar henne ifrån denna tomma brudslöja; hade hon varit fri, så hade hon slagit armarna om halsen på honom. Natalja lämnar Rudin enbart därför, att han själv spjärnar emot ifrån början, och när hon har följt honom ut, övertygar hon sig bara om det, att han inte älskar henne, och hon grämer sig förfärligt över detta. För att inte tala om Petjorin, som lyckades förtjäna sig enbart *hat* av furstinnan Mary. Nej, Olga uppträdde inte så emot Oblomov. Hon sade honom helt enkelt och kort: »Jag har först nyligen lärt mig förstå, att vad jag älskade hos dig var det som jag ville finna hos dig, det som Stolz och jag tänkte ut. Jag älskade en blivande Oblomov! Du är god och ärlig, Ilja. . . du är öm och vek — du är som en duva, du gömmer huvudet under vingen och vill ingenting mer. . . Men jag är inte sådan: detta är inte nog för mig, jag behöver något mera — vad, det vet jag inte!.«¹⁰¹ Så lämnar hon Oblomov och strävar efter sitt *något*, fastän hon ännu inte så noga vet, vad det är. Slutligen finner hon det i Stolz, förenar sig med honom och är lycklig; men inte heller här hejdar hon sig och stelnar inte till. Några oklara frågor och tvivel oroar henne; hon söker efter något. Författaren har inte avtäckt för oss hennes oro i dess fullhet, och vi kan ta miste i våra förmodanden om hennes egenskaper. Men det förekommer oss, s. 43 ↓ som vore detta en fläkt genom hennes hjärta och huvud av det nya livet, som hon är ojämförligt närmare än Stolz. Vi tror det därför, att vi finner några antydningar i följande samtal:

»Vad skall man då göra? Ge efter och känna det här vemodet?«

»Det duger inte,« sade han, « att härda sig och att tålmodigt och envetet gå sin egen väg. Du och jag är inga titaner,« fortfor han och tog henne i famn. »Vi skall inte gå tillsammans med någon Manfred eller någon Faust ut i oförvägen kamp med dessa ständigt oroande frågor, vi skall inte antaga utmaningen, vi skall böja våra huvuden och fogligt lida den svåra stunden, men sedan kommer livet åter att le mot oss, lyckan och. . . «

⁹⁹Citatet ur åttonde sången, 47:e strofen, är här hämtat ifrån s. 196 i Alfred JENSENS översättning av PUSJKINS »Eugen Onegin« (Albert Bonniers bokförlag, Stockholm 1918).

¹⁰⁰Citatet ur åttonde kapitlet, 47:e strofen, är här hämtat ifrån s. 212 i Kjell JOHANSSONS översättning av PUSJKINS »Eugen Onegin« (Bokförlaget Murbräckan <murbrackan@swipnet.se>, Borby; tryckt i Kristianstad 1999).

¹⁰¹Efter tredje delen, kapitel XI i Hjalmar Dahls översättning (Natur och Kultur, Stockholm 1958, s. 358). Samma ordalydelse på motsvarande ställe i Lars Erik Blomqvists revision av Hjalmar Dahls översättning (Wahlström&Widstrand/Progress, Stockholm/Moskva 1980, s. 409).

»Men om de här frågorna aldrig lämnar oss: kommer då inte vemodet att oroa oss alltmer?« frågade hon.

»Än sedan? Låt oss ta emot dem som en ny kraft i livet. . . Nej, sådant händer inte, så kan det inte gå till hos oss! Det är inte ditt eget vemod — det här är mänsklighetens allmänna sjuka. En enda liten droppe har stänkt över dig. . . Det är hemskt när människan sliter sig loss från livet. . . och det inte finns något stöd. Men hos oss. . .¹⁰²

Han har inte sagt ut *vad*, som hos *oss*. . . Men det är klart: att *han* beslutar sig för att »ödmjukt hålla sitt huvud«. . . Men hon är redo för denna kamp, längtar efter den och fruktar ständigt för, att hennes stilla lycka med Stolz skall urarta till något, som motsvarar oblomovsk apati. Det är klart, att hon inte vill hålla sitt huvud och ödmjukt genomlida de svåra stunderna i hopp om, att livet åter skall le. Hon har givit Oblomov på båten, när hon upphört att tro på honom; hon skall också lämna Stolz, om hon upphör att tro på honom. Detta kommer att inträffa, om frågorna och tvivlen inte upphör att pina henne, men han skall fortsätta enligt rådet till henne — ta emot dem som nya naturkrafter i livet och hålla huvudet. Oblomoveriet är henne väl bekant, hon förstår att urskilja det i alla dess uppenbarelser, under alla masker och skall alltid finna så mycket krafter inom sig för att kunna uttala en skoningslös dom över det. . .

¹⁰²Kapitel VIII i fjärde delen av GONTJAROV: *Обломов* saknas dessvärre i utgåvan av Hjalmar Dahls översättning på Natur och Kultur (Stockholm 1958), där i stället ryska textens kapitel IX uppträder som kapitel VIII. Citatet är här hämtat ur kapitel VIII i utgåvan på Wahlström&Widstrand/Progress (Stockholm/Moskva 1980), s. 516–517. Kan manne detta kapitel vara översatt av Lars Erik Blomqvist, som har reviderat Hjalmar Dahls text för denna utgåva?